İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 10, Sayı 20, Güz 2011 s. 179-233

ÇOCUKLARIN KORUNMASI VE ÜLKELERARASI EVLAT EDİNME KONUSUNDA İŞBİRLİĞİNE DAİR 1993 TARİHLİ LA HAYE SÖZLEŞMESİ UYARINCA YABANCI ADLİ VE İDARİ EVLAT EDİNME KARARLARININ DOĞRUDAN TANINMASI VE KONTROL USULÜ

Ebru ŞENSÖZ*

ÖZET

Türkiye'nin de taraf olduğu ergin olmayan çocukların evlat edinilmesinde öncelikle uygulanacak olan 1993 La Haye Sözleşmesi'nin amaçlarından biri, akit devletlerden birinde sözleşmeye uygun olarak yapılan evlat edinmelerin diğer tüm akit devletlerde tanınmasını güvence altına almaktır. Bu amaçla, akit devletlerden birinde yetkili makam tarafından Sözleşmeye uygun olarak yapıldığı tevsik edilen evlat edinmenin diğer tüm akit devletlerde hiçbir usule tabi olmaksızın doğrudan tanınmasını hüküm altına almıştır. Bu nedenledir ki, Türk hukukunda, doğrudan tanıma usulü olarak adlandırabileceğimiz bu usul ile evlat edinme kararlarının kontrol usulü hakkında ayrıntılı bir çalışma yapma gerekliliği doğmuştur.

Anahtar Kelimeler: Evlat Edinme, 1993 La Haye Evlat Edinme Sözleşmesi, Doğrudan Tanıma, Kamu Düzeni.

AUTOMATIC RECOGNITION AND CONTROL PROCEDURE OF FOREIGN JUDICIAL AND ADMINISTRATIVE DECISIONS REGARDING ADOPTION IN ACCORDANCE WITH CONVENTION OF 29 MAY 1993 ON PROTECTION OF CHILDREN AND CO-OPERATION IN RESPECT OF INTERCOUNTRY ADOPTION

ABSTRACT

One of the objects of the 1993 La Haye Convention on intercountry adoption which will be apply in a priority in approximately one hundred Contracting States including Turkey , is to secure the recognition in Contracting States of adoptions made in accordance with the Convention. For this purpose, the Convention has a provision in article 23 saying that "An adoption certified by the competent authority of the State of the adoption as having been made in accordance with the Convention shall be recognised by operation of law in the other Contracting States". For the correct application of this provision and the other provisions related by this procedure which can be named as "automatic or direct recognition" in Turkish Law, the necessity to study these provisionsin details occurs.

Key words: Adoption, 1993 La Haye Convention on Intercountry Adoption, Automatic Recognition Public Order

---

* Arş. Gör. Galatasaray Üni. Özel Hukuk Doktora Öğrencisi, İstanbul Ticaret Üni. Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD Araştırma Görevlisi. esensoz@iticu.edu.tr

GİRİŞ

Evlat edinme müessesinin önemi dolayısıyla, evlat edinme, birçok milletlerarası çalışma ve bunun sonucu olarak da birçok milletlerarası sözleşmeye konu olmuştur[1]. Bunlar arasında, özellikle, 15 Kasım 1965 tarihli Hollanda'nın La Haye şehrinde yapılan görüşmeler sonunda hazırlanan, "Evlat Edinme Konusunda Makamların Yetkisi, Uygulanacak Hukuk ve Kararların Tanınması Hakkındaki La Haye Sözleşmesi"[2], 24 Nisan 1967 tarihli Fransa'nın Strazburg şehrinde hazırlanan, "Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi"[3], 03 Aralık 1986 tarih ve 41/85 sayılı "Çocukların Bakım ve Korunması İle İlgili Sosyal ve Hukuksal Esaslara İlişkin Birleşmiş Milletler Deklarasyonu", 2 Eylül 1990 tarihli "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme"[4], Türkiye'nin de taraf olduğu 29 Mayıs 1993 tari-

[1] Sözleşme metinleri için bkz. Ruhi, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme İle İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması*, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Seçkin, Ankara, 2003, s. 116-117, s.192 vd.; Giray, Faruk Kerem, "*Uluslararası Sözleşmelerde Evlat Edinme"*, Prof.Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, MHB Yıl 19-20, Sayı 1-2, 1999-2000, İstanbul, 2000, s.333-350; Marx, Ansgar, "*Uluslararası Evlat Edinme Hakkındaki La Haye Sözleşmesi"* (s.837-852), Çeviren: Ahmet Cemal Ruhi, Prof.Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, MHB Yıl 19-20, Sayı 1-2, 1999-2000, İstanbul, 2000, s.s. 837-840.

[2] Bu sözleşmeye taraf ülkeler Avusturya, İsviçre ve İngiltere'dir. Bkz. www. hcch.net/ conventions/statustable. (19.09.2011)

[3] 2011 yılı itibariyle, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lichtenstein, Letonya, Malta, Makedonya, Portekiz, Polonya, Romanya, İsviçre ve Birleşik Krallık bu Sözleşmeye taraftır. Fransa, İzlanda Sözleşmeyi imzalamış ancak onaylamamıştır. Norveç ve İsveç Sözleşmeden çıkmak için fesih ihbarında bulunmuş, İsveç için 4.11.2003, Norveç için 18.5.2009 tarihlerinde fesih bildirimi hüküm doğurmuştur. Bkz. www.conventions.coe.int (10.09.2011).

[4] 2 Eylül 1990 tarihli "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" milletlerarası alanda ergin olmayan çocukların evlat edinilmesi konusunda hükümler içerir.
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme 49. maddeye uygun olarak 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış ve 9 Aralık 1994 tarihinde ihtirazi kayıtla onaylamıştır. 4058 sayılı Onay Kanunu 11 Aralık 1994 gün ve 22138 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Türkiye'nin koyduğu ihtirazi kayıt şöyledir: *"Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17., 29. ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama ve uygulama hakkını saklı tutar".*
Madde 1: Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.
Madde 3:
1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yararı temel düşüncedir.

hinde La Haye'de imzaya açılan "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesi (*Convention on Protection of Children and Co-Operation in Respect of Intercountry Adoption*)" ve son olarak, 27 Kasım 2008 tarihinde Strasbourg'da imzaya açılan "Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Gözden Geçirilmiş) (*European Convention on the Adoption of Children* (Revised)"[5] sayılabilir. Türkiye, özel olarak evlat edinmeyi düzenleyen çok taraflı sözleşmelerin sadece "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
Madde 21:
Evlat edinme sistemini kabul eden veya buna izin veren taraf devletler, çocuğun en yüksek yararının temel düşünce olduğunu kabul ederek, aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir: a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir kanun ve usullere göre güvenilir tüm bilgilerin ışığında, çocuğun ana ve babası, yakınları ve kanuni vasisine göre durumunu göz önüne alarak gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak kararını verir. b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, milletlerarası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul eder. c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumu ile eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar. d) Milletlerarası evlat edinmede, yerleştirmelerin ilgililer bakımından kanun dışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar. e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvence altına almak için çaba gösterirler. Bkz. www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, Ankara 2001, s. 269-279.
Ayrıca, tarafların yükümlülüklerini belirtmekle kalmaz, çocukların menfaatlerini de ön planda tutar. Ayrıca, evlat edinme konusunda ülkeleri iki ve çok taraflı sözleşmelere taraf olmaları hususunda teşvik eder. Geniş bilgi için bkz. "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Milli İlk Rapor, Ankara 1999, s. 31-32; Aytaç, Mehlika, "*Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi Hakkında İnceleme"*, www.yayin.adalet.gov.tr .

[5] Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları mahkemesi içtihatları ile uyumsuz hale gelen 24 Nisan 1967 tarihli Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin, evlat edinme konusundaki gelişme ve ihtiyaçlar dikkate alınarak gözden geçirilmiş halidir. 27 Kasım 2008 tarihinde Strasbourg'da imzalayan açılan sözleşmeyi 12 devlet imzalamış, bunlardan üçünün İspanya, Norveç ve Ukrayna'nın onaylamasının ardından 01.09.2011 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi imzalamamıştır. Sözleşme, imzacı ve onaylayan ülkeler ve yürürlük tarihleri hakkında bkz. www.conventions.coe/int (21.09.2011). Sözleşmenin Türkçe metni ve tespitler için bkz. Aykaç, Alper Can, "*Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Gözden Geçirilmiş Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne Dair"* (s.389-404), TBB Dergisi, Sayı 80, 2009, s. 389 vd.

Edinme Konusunda İşbirliğine Dair 29 Mayıs 1993 tarihli La Haye Sözleşmesi"ni imzalamıştır[6].

Türkiye Cumhuriyeti, genel olarak, yabancı ilamların tanınması ve tenfizi konusunda birçok ülke ile iki taraflı sözleşmeler de imzalamıştır ancak evlat edinmeye ilişkin kararların tanınması konusunda özel olarak düzenlenmiş bulunan iki taraflı herhangi bir sözleşmeye taraf değildir.

Yabancı ilamların tanınması konusunda Türkiye Cumhuriyeti, iki taraflı veya çok taraflı sözleşmelere taraf olmuş ise, bu sözleşmelere taraf olan akit devletler bakımından tanıma hususundaki iç hukuk kuralları uygulanmaz. Anayasa m. 90/f.5 ve bunun ifadesi olan MÖHUK m. 1/f.2 hükmü gereği, onaylandıktan sonra kanun hükmünde olan milletlerarası sözleşmelerin konuya ilişkin düzenlemeleri öncelikle uygulanır.

Türkiye'nin taraf olduğu yabancı ilamların tanınması konusunda iki taraflı sözleşme hükümleri ile Türkiye'nin taraf olduğu 29.5.1993 tarihli "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesi" hükümlerinin çatışması halinde, "özel norm genel normdan önce gelir (*lex specialis derogat generali*)" prensibi gereğince, sözleş-

[6] Sözleşme, Türkiye tarafından 05.12.2001 tarihinde La Haye'de imzalanmıştır. 14.01.2004 tarihli 5049 sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve 19.4.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (RG.19.04.2004-25438; İlgili Tüzük RG. 15.03.2009-27170). Sözleşme Türkçe metni için bkz. Çelikel, Aysel / Şanlı, Cemal / Öztekin, Günseli / Erdem, B. Bahadır / Atama, İnci / Giray, F.Kerem, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri*, I. Cilt, Beta, İstanbul, 2005, s. 265-280; Akıncı, Ziya/Demir Gökyayla, Cemile, *Milletlerarası Aile Hukuku*, İstanbul, 2010, s. 515-531; www.uhdigm.adalet.gov.tr.
Sözleşme Türkiye bakımından 01.09.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tarih itibariyle, Sözleşmenin yürürlükte olduğu devletler arasında, yabancı ülkelerde ergin olmayan çocukların evlat edinmeleri ve bu evlat edinme kararların Türkiye'de etkisi bu Sözleşmeye tabi olacaktır. Sözleşme, yürürlükte olduğu ülkeler ve yürürlük tarihleri için bkz. http://www.hcch.net/conventions.
2011 itibariyle Sözleşmeye taraf olan ülkeler Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Andorra, Arjantin, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Belize, Beyaz Rusya (Belarus), Bolivya, Brezilya, Brundi, Bulgaristan, Burkina Faso, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Cape Verde (Kap Verde, Yeşil Burun Adaları Cumhuriyeti), Cezayir, Çek Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Ermenistan, Estonya, Filipinler, Finlandiya, Fransa, Gine, Guatemala, Güney Afrika, Gürcistan, Hırvatistan, Hindistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Kanada, Kazakistan, Kenya, Kıbrıs, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Letonya, Lichtenstein, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Madagaskar, Malta, Makedonya, Mali, Mauritus, Meksika, Moğolistan, Moldovya, Monako, Norveç, Panama, Paraguay, Peru, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, San Marino, Senegal, Seyşeller, Slovakya, Slovenya, Sri Lanka, Şili, Tayland, Togo, Türkiye, Uruguay, Venezüella, Yeni Zelanda, Yunanistan'dır.

melerin özel düzenleme niteliğine bakmak ve özel düzenleme getiren sözleşme hükümlerinin uygulanacağını kabul etmek gerekir[7]. O halde, ülkelerarası evlat edinme konusunda özel düzenleme getiren Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesi, sözleşmenin uygulama alanına giren konularda ve yürürlükte olduğu devletler arasında öncelikle uygulanacaktır.

Türkiye hem Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi hem de Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesi'ne taraftır. Ancak bu iki çok taraflı Sözleşme birbirini tamamlamakta hatta Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan evlat edinme ile ilgili esaslar[8], "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Hakkında İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesi"nin de önsözünde yer almaktadır. Bu nedenle, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinmeye İlişkin İşbirliği Hakkındaki La Haye Sözleşmesi, Sözleşmenin yürürlükte olduğu devletler arasında, tek başına ve öncelikle uygulanacaktır.

Sözleşme bir adli yardım sözleşmesidir. Sözleşmenin amaçları esas olarak, ülkelerarası evlat edinmelerin çocuğun yararına gerçekleşmesi için çocuğun korunması ve güvenliği bakımından gerekli koruyucu tedbirlerin alınması[9]; bu konuda sözleşmeye taraf devletler arasında işbirliği ve ortak bir çalışma sisteminin sağlanması; akit devletlerden birinde sözleşmeye uygun olarak yapılan evlat edinmelerin, diğer tüm akit devletlerde tanınmasının güvence altına alınması ve bu amaçla, akit devletlerden birinde sözleşmeye uygun

[7] Ruhi, *Evlat Edinme*, s. 115; Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Gözden Geçirilmiş 8. Bası, Ankara 2009 s. 93-95.

[8] Bu Sözleşmedeki esaslar; (a) Bir evlat edinme izni bir resmi dosyaya ve özel bir tanzim şekline dayanır; (b) Uluslararası bir evlat edinme, şayet çocuk kendi memleketinde evlatlık olarak verilemez veya özel bir şekilde korunamazsa ancak o zaman uluslararası bir evlat edinmenin sözkonusu olması gerekir (Yardım Prensibi); (c) Sözleşmeye taraf ülkelerin kendilerinin yurtiçindeki bir evlat edinmeyle mukayeseli olan uluslararası evlat edinmelerde koruma hükümleri ve mesleki standartların sağlanmasını garanti etmeleri gerekir (Koruma Prensibi); (d) Ticari amaçlı olarak çocukların verilmesi, devletlerin yurt içi tedbirleri ile, tek ve çok taraflı sözleşmelerle önlenmesi gerekir (Çocuk Ticaretine Karşı Önlemler) şeklinde özetlenebilir. Bkz. Marx, s.839

[9] Sözleşmenin en önemli amaçlarından biri de çocuk kaçırmaların önlenmesidir (m.1/b). Burada engellenmek istenen çocuk kaçırılması sadece hukuki değil cezai nitelikli olanları da kapsamaktadır. Burada ebeveynler tarafından kaçırılmadan ziyade, çocuğun kötü amaçlara alet edilerek kullanılmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Bilhassa evlat edinme adı altında gerçekleştirilen çocuk ticaretinin önlenmesi bu Sözleşmenin temel amacıdır. Bu sebeple evlat edinme ilişkisinin tesisinde titiz ve ayrıntılı araştırma koşulları Sözleşmede düzenlenmiştir.

olarak yapılan evlat edinmelerin, diğer tüm akit devletlerde, hiçbir usule tabi olmaksızın, doğrudan tanınmasının sağlamaktır (m.1, m. 23).

I. DOĞRUDAN TANIMA KURALI

Evlat edinmeye ilişkin milletlerarası sözleşmelerde, çocuğun evlat edinildiği ülke ile evlatlık ilişkisinin ileri sürüldüğü ülke makamları arasında işbirliğinin kurulması yoluyla çocuğun menfaatinin korunması gaye edinilmiştir. Bu sebeple, milletlerarası sözleşmelerde evlatlık ilişkisinin akit devletlerde, hiçbir usule tabi olmaksızın, otomatik olarak, "doğrudan" geçerli kabul edilmesinin üzerinde durulmuştur (15.11.1965 tarihli La Haye Sözleşmesi m. 8[10]; 29.5.1993 tarihli La Haye Sözleşmesi m. 23).

1993 tarihli La Haye Sözleşmesi, akit devletlerden birinde, Sözleşmeye uygun olarak yürütülmüş ve "Sözleşmeye uygunluğu" yetkili kılınan organ tarafından onaylanmış her ülkelerarası evlat edinmenin diğer akit devletlerde tanınması meselesini memnuniyet verici ve liberal bir şekilde düzenlenmiştir (m.23-m.27).

[10] Türkiye'nin imzalamadığı sadece Avusturya, İsviçre ve İngiltere arasında yürürlükte olan 15 Kasım 1965 tarihli "Evlat Edinme Konusunda Makamların Yetkisi, Uygulanacak Hukuk ve Kararların Tanınması Hakkındaki La Haye Sözleşmesi", özel ve nihai olarak ergin olmayan yaştakilerin evlat edinmelerini ve evlat edinme kararlarının doğrudan tanınmasını düzenlemektedir (m.8). Bkz. Nomer, Ergin, *Milletlerarası Usul Hukuku*, 1.Bası, Beta, İstanbul, Eylül 2009, s. 180, kn. 444; Nomer, Ergin /Şanlı, Cemal, *Devletler Hususi Hukuku*, Beta, Yenilenmiş 17.bası, İstanbul, 2009 s. 503; Ruhi, *Evlat Edinme*, s.77; www.hcch.net/ conventions.
Sözleşmenin 8. maddesine göre, bu Sözleşmeye göre yürütülmüş ve 3. maddenin 1.fıkrasına göre yetkili kılınan herhangi bir organ tarafından onaylanmış her evlat edinme, daha fazla formaliteye gerek duyulmadan otomatik olarak her akit devlette geçerli kabul edilir. Sözleşmenin 7. maddesine göre yetkili bir organ tarafından onaylanmış bir evlat edinmenin iptaline veya butlanına ilişkin her karar da bütün akit devletlerde daha fazla formaliteye gerek duyulmadan otomatik olarak geçerli kabul edilir (Sözleşme m. 8/f. 2). Sözleşmenin 8. maddesinin 3. fıkrasında, bu tür bir karar veya evlat edinmenin kabulü ile ilgili olarak, akit devletlerden birinde herhangi bir sorun çıkarsa, sorun çıkan devlet organları, kararı veren ya da evlat edinmeyi onaylayan organın yetkisini göz önünde bulundurarak, o organın kendi yetkisine dayanarak yaptığı işlemlerde ulaştığı verilerle bağlı olmalıdır. Sözleşmenin 15. maddesine göre, bu sözleşme hükümleri sadece akit devletin sosyal politikasına açıkça aykırı ise uygulanmaz. 22. maddenin 1.fıkrasına göre ise, her devlet, onay veya katılma zamanından sonra olmamak şartıyla, 3.maddenin 1. fıkrasının (b) bendine göre yetkili bir organ tarafından onaylanmış evlat edinmeyi, çocuğun başvuru sırasında kendi sınırları içinde sürekli ikametgâha sahip olduğu ve evlat edinmenin onaylandığı devletin vatandaşlığını kazanmaması ile sonuçlanmış evlat edinmeleri kabul etmeme hakkını saklı tutabilir. Bunların dışında herhangi bir çekinceye müsaade edilmez.

Sözleşmenin 23.maddesine göre, Sözleşmeye uygunluğu, yapıldığı devletin yetkili makamı tarafından tasdik edilen evlat edinme, diğer akit devletlerde kanunen *(operation by law)* tanınacaktır (m. 23/f.1)[11]. Görüldüğü üzere, Sözleşmenin 23'üncü maddesi ile evlât edinmelerin kanunen tanınacağı kurala bağlanmıştır. Ex-lege (kanunen) tanıma kavramı, tanıma usulünü önemli kılmaktadır.

Sözleşmede kullanılan *"operation by law", kanunen tanıma* kavramına karşılık olarak "otomatik tanıma" kavramı kullanılmaktadır[12]. Menşe devlet (çocuğun mutad meskeni devleti) yetkili makamı tarafından Sözleşmeye uygunluğu belge ile tevsik edilen evlat edinmeler, tüm akit devletlerde, hiçbir usule tabi olmaksızın, otomatik olarak tanınacak ve geçerli kabul edilecektir (m.23)[13].

Sözleşmeye uygunluğu bir belge ile tevsik edilmiş evlat edinme ilişkisinin, hiçbir usule tabi olmaksızın, otomatik olarak tanınması ve geçerli kabul edilmesi ile amaçlanan, bu tür evlat edinmelerin tanınması için akit devletlerde ayrıca bir tanıma kararı alınmasına gerek olmamasıdır. Sözleşme, 23.maddesinde kabul ettiği « kanunen tanıma-otomatik tanıma » olarak adlandırılan tanıma usulünde, tanıma kararı alınması zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır.

Kanaatimizce, Sözleşmenin 23.maddesi ile evlat edinme kararları için kabul edilen tanıma usulü, Fransız hukukundaki gibi "doğrudan tanıma usulü" olarak adlandırılabilir.

---

[11] Sözleşmede evlat edinme kararlarının tanınması düzenlenmekte, tenfizden hiç bahsedilmemektedir. Bu düzenleme yerindedir. Nitekim, yenilik doğurucu nitelikte olan evlat edinme kararları, niteliği itibariyle icrası gerekmeyen kararlardandır. Bu itibarla, tenfizi gerekmemekte, sadece tanınması yeterli olmaktadır.

[12] Nomer, MUH, s. 180, kn.444; Nomer/Şanlı, s. 503; Tekinalp, s. 232. Türk hukukunda, Nomer/Şanlı ve Tekinalp, "otomatik tanıma" kavramını kullanmıştır.
Alman hukukunda da, *ex lege* (kanunen) tanımanın karşılığı olarak, "otomatik tanıma" kavramı kullanılmaktadır. Bkz. Marx, s.847, 851.
Fransız hukukunda, Sözleşmedeki bu tanıma usulü, Fransız hukukunda kabul edilen doğrudan tanıma usulü ile eş anlamda kullanılmaktadır. Bkz. Les Effets en France d'une décision étrangère d'adoption et la Convention de La Haye du 29 mai 1993 (s.147-149), Receuil Dalloz Sirey De Doctrine, De Jurisprudence et De Legislation, Année 1995, Editions Dalloz, Paris, 1995, s.147; (www.adoption.gouv.fr).

[13] G. Parra- Aranguren, *Hague Conference on Private International Law, Explanatory Report on Convention*, 1993, www.hcch.net/conventions, s.60, no. 408-409; Fawcett, James/Carruthers, Janeen M./North, Sir Peter, Cheshire/North& Fawcett, *Private International Law*, Fourteenth Edition, Oxford University Pres, Oxford, New York, 2008, s. 1170-1171; Nomer, MUH, s. 180, kn.444; Nomer/Şanlı, s. 503; Tekinalp, s. 232; Marx, s.847; Akıncı/Demir Gökyayla, s. 143-144.

Bu çerçevede, 1993 tarihli La Haye Sözleşmesinin esas prensiplerinden biri, "doğrudan tanıma"dır (m.23)[14].

Sözleşmenin 23.maddesinde ifadesini bulan "doğrudan tanıma kuralı"na bağlı olarak, bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmüş ve evlat edinmeyi yürüten (çocuğun mutad meskeni makamı) yetkili makam tarafından Sözleşmeye uygunluğu onaylanmış her evlat edinme, -yalnızca çocuğun mutad meskeni ve evlat edinenin mutad meskeni devletinde değil- sözleşmeye taraf diğer tüm akit devletlerde kanunen geçerli kabul edilecektir ve bu evlat edinmenin diğer akit devletlerde geçerli kabul edilmesi, başka bir ifadeyle, hüküm ve etkilerini doğurabilmesi için, herhangi bir tanıma kararı alınmasına gerek yoktur; evlat edinme kararı kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını doğuracak[15], başka bir ifadeyle, tüm akit devletlerde doğrudan tanınacaktır[16].

Ancak, menşe devlet yetkili makamının "sözleşmeye uygunluk belgesi-tevsik belgesi *(certification form)*"[17] düzenlemesi şarttır. Evlat edinmenin

---

[14] Les Effets en France d'une décision étrangère d'adoption et la Convention de La Haye du 29 mai 1993 (s.147-149), Receuil Dalloz Sirey De Doctrine, De Jurisprudence et De Legislation, Année 1995, Editions Dalloz, Paris, 1995, s.147.

[15] Akıncı/Demir Gökyayla, s. 143 vd.; Aynı yönde, Tarman, Zeynep Derya/Önay, Işık, "*Milletlerarası Evlat Edinme Hukukunda Kamu Düzeni Engeli*" (s. 331-365), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.60 S.2, 2011, s. 351.

[16] Bu Sözleşmeye uygun olarak yapılan evlât edinmeler, diğer âkit devletlerde doğrudan tanınır. Sözleşme uygulanarak gerçekleştirilen evlat edinmelerin diğer akit devletlerde doğrudan tanınması konusunda tek istisna, "çocuğun yüksek yararı" dikkate alınarak, kamu düzeni engelidir. Eğer bu tanıma, evlât edinmeyi tanıyacak devletin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmekte ise, çocuğun yüksek yararı da göz önünde tutularak reddedilebilir (m. 24). Bundan başka bir engel yoktur, zira, Sözleşmenin 40.maddesi uyarınca, "bu Sözleşmeye herhangi bir çekince konulmayacağı" sözleşmeye taraf akit devletlerce kabul edilmiştir. Ayrıca, Sözleşmenin 39. maddesinin 2.fıkrasına uygun olarak, bazı Âkit Devletler, bir veya birden çok diğer bazı Âkit Devletlerle karşılıklı ilişkilerinde Sözleşmenin uygulanmasını geliştirmek amacı ile anlaşmalar yaparak, Sözleşmenin 14 ilâ 16. ve 18 ilâ 21. maddelerdeki hükümleri bertaraf ederlerse, böyle bir anlaşmayı yapan Devletler, bir suretini Sözleşme Depozitörüne tevdi ettikten sonra, diğer akit devletler yukarıda anılan hükümleri bertaraf ederek gerçekleştirilen ülkelerarası evlat edinmeleri, tanımayacağını beyan edebilir (m.25).
Bu konuda bkz. ileride "VII.Doğrudan Tanıma Engeli Olarak Kamu Düzeni".

[17] Tevsik belgesi örnek form için bkz. www.hcch.net. Menşe devlet merkezi makamı tarafından düzenlenecek olan bu form Ekim 1994 özel komisyon raporuna ek olarak hazırlanmıştır (EK C). Bu formda, evlat edinilen, ailesi ve evlat edinenlere ilişkin bilgiler ile menşe devlette evlat edinmeye ilişkin makam kararı, Sözleşmeye uygun olarak menşe devlet ve kabul eden devletin anlaşmalarını takiben evlat edinmenin gerçekleştiği, bu anlaşmanın tarihi ve son olarak bu evlat edinmenin, evlatlık ile gerçek ailesi arasındaki hukuki ilişkiyi koparma etkisinin olup olmadığına ilişkin bilgiler yer almaktadır.
Ayrıca bkz. The Implementation and Operation of the 1993 Intercountry Adoption Convention: Guide To Good Practice, HCCH, 2008, www.hcch.net , Annex 7.

sözleşmeye uygunluğunu tevsik edecek yetkili makamın merkezi makam olması gerekmez[18]. Her Âkit Devlet imza, tasdik, kabul, tasvip veya katılım sırasında, Sözleşme Depozitörüne kendi Devletinde tevsik belgesi düzenlemeye yetkili olan makam veya makamların kimliğini ve görevlerini bildirir[19]. Söz konusu Âkit Devlet ayrıca bu makamların tayinindeki herhangi değişikliği de Depozitöre bildirecektir (m. 23/f.2).

O halde, Sözleşmeye taraf olmayan ülkeler arasında gerçekleştirilen ülkelerarası bir evlat edinme halinde, evlat edinmeye ilişkin verildiği ülke hukukuna göre kesinleşmiş mahkeme kararlarının veya o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran idari karar ve belgelerin (Nüfus Hizmetleri Kanunu m.30/f.2[20]) 5718 sayılı MÖHUK'nun ilgili hükümleri uyarınca, mahkemece tanınması zorunluluğu, 1993 tarihli La Haye Sözleşmesine göre gerçekleştirilen ve evlat edinmenin yapıldığı ülkenin yetkili makamlarınca "sözleşmeye uygunluk belgesi" ile tevsik edilen evlat edinmeler için sözkonusu değildir[21]. "Sözleşmeye uygunluk belgesi" ile Sözleşmeye uygunluğu tevsik edilen evlat edinmelere ilişkin mahkeme kararları

[18] Explanatory Report, G.Parra-Aranguren, s.59, no. 402 (www.hcch.net).
72 nolu Work Document ile Fransa, mahkemece yapılması gereken kontrolün idari makamlarca yapılamayacağı, bu nedenle yetkili makamların adli makamlar olması gerektiği yönünde teklifte bulunmuş ancak teklif reddedilmiştir. Bu durumda, "Sözleşmeye uygunluk belgesi" vermeye yetkili makamlar idari makamlar olabilecektir. Fransa dahil, çoğu akit devletin yetkili makamı idari makamdır. Bkz. Explanatory Report, G. Parra Aranguren, s. 60, no. 406 (www.hcch.net).

[19] www.hcch.net. Türkiye bakımından merkezi makam ile tevsik belgesi düzenlemeye yetkili makam aynıdır. Türkiye merkezi makamı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'dır. Bkz. 15 Mart 2009 tarih ve 27170 nolu Resmi Gazete'de yayınlanan 2009/14729 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük m.2/i. Tüzük için bkz. Akıncı/Demir Gökyayla, s. 531-544; www.tbmm.gov.tr; www.shcek.gov.tr.

[20] Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 30/f.2, "Evlat edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idari makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye'de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır".
MÖHUK uyarınca, yalnızca mahkeme kararlarının tanınması mümkün iken, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 30/f.2 hükmü ile bu kurala istisna getirilmiştir. Evlat edinmeye ilişkin o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran idari karar ve idari belgelerin MÖHUK uyarınca tanınması Türk hukukunda kabul edilmiştir.

[21] Aynı yönde, Tarman/Önay, s. 352.

veya idari makam kararları, sadece evlat edinenin veya çocuğun mutad meskeni ülkesinde değil, tüm akit devlet ülkelerinde doğrudan tanınacaktır[22].

Çocuğun mutad meskeni yetkili makamı tarafından verilen "sözleşmeye uygunluk belgesi"ne dayanarak evlat edinme kararlarının tüm akit devletlerde "doğrudan tanınması"na ilişkin Sözleşmenin 23.maddesinin, evlât edinmeye dönüştürme kararlarına da uygulanacağı Sözleşmenin 27.maddesinin 2.fıkra hükmünde açıkça kabul edilmektedir (m. 27/f.2).

"Evlat edinmeye dönüştürme kararları" hakkında Sözleşme m.27/f.1 uyarınca, Menşe devlette gerçekleşen bir evlat edinme, daha önceki yasal ana, baba-çocuk ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurmuyorsa (yani tam evlat edinme şeklinde değilse), Sözleşmeye uygun olarak evlat edinmeyi tanıyan kabul eden devlette de, eğer kabul eden devletin kanunları tam evlat edinmeyi kabul ediyorsa veya evlat edinmeye ilişkin Sözleşmenin 4.maddesinin (c) ve (d) bentlerine göre alınan muvafakatler tam evlat edinme amacıyla verilmiş ve verilmekte ise, basit evlat edinme, tam evlat edinmeye dönüştürülebilir. Bu şartlardan birinin varlığı dönüştürme kararının verilmesi için yeterlidir. Dönüştürme kararı, kabul eden devletin yetkili makamlarından (adli veya idari makam) alınır. Evlat edinme kararları gibi, tam evlat edinmeye dönüştürme kararları da, diğer akit devletlerde, herhangi bir tanıma kararı alınmasına gerek olmaksızın, doğrudan tanınır (m.27/f.2 atfıyla m.23). Türkiye'de evlat edinme kararları gibi, evlat edinmeye dönüştürme kararları vermeye yetkili makam, aile mahkemeleridir.

Ancak, sözleşmenin uygulama alanına girmeyen ülkelerarası evlat edinmeye ilişkin adli ya da idari makam kararlarının (Nüfus Hizmetleri Kanunu m.30/f.2) MÖHUK m.58 uyarınca tanınması halen zorunludur. Türk mahkemesi uygulamasında, tanıma şartlarından kamu düzenine aykırılık (MÖHUK m. 54/c) sebebine dayanarak, evlat edinmeye ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanınmadıkları tespit edilmektedir[23].

---

[22] Ancak, Türk makamlarının La Haye Sözleşmesi'ni uygulamak konusunda çekimser kalmaları nedeniyle, Türkiye'de gerçekleşen evlat edinme kararlarının Sözleşme'ye taraf bir ülkede Sözleşme hükümleri uyarınca tanınması mümkün olmamaktadır. Bkz. Tarman/Önay, s. 352, dn. 56'dan naklen, Finger, Peter, "*Auslandische Adoptionen (Insbesondere: Turkei) und Ihre Anerkennung in Deutschand, Ordre Public, &108 FamGH*" (s. 979-1016), Prof.Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C.I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 1014.

[23] Yargıtay'ın evlat edinme şartlarının tümünü kamu düzeninden sayarak yabancı ülkede yapılan evlat edinme işleminin tanınmayacağına dair kararları için bkz. Y.2.H.D. 30.6.2003, E. 8317/K.9830; Y. 2.H.D. 12.4.2007, E. 14063/K.6141 (www.kazanci.com). Yargıtay kararlarının eleştirisi ve ayrıntılı bilgi için bkz. Öztekin Gelgel, Günseli, "*Devletler Özel Hukukunda Velayet, Çocuk Kaçırmaları, Evlat Edinmeye İlişkin Problemler"*, İstanbul Tica-

Sözleşme, 1965 tarihli La Haye Sözleşmesinin (m.8/f.2) aksine, evlat edinmenin iptali veya butlanına ilişkin kararlardan bahsetmemektedir[24]. Bu durumda, bu kararların tanınması Türkiye'de MÖHUK m.58 uyarınca tanıma usulüne tabi olacaktır.

Türkiye'de yabancı ülkede yapılan evlat edinmenin iptali veya butlanına ilişkin dava açılması halinde ise, kanaatimizce, Türk mahkemesince, Sözleşmeye göre doğrudan Türkiye'de sonuç doğuran evlat edinme kararı ile kararı veren veya evlat edinmeyi onaylayan makamın yetkisi göz önünde bulundurularak, yetkili makamın kendi yetkisine dayanarak yaptığı işlemlerde ulaştığı verilerle bağlı olmalıdır. 1965 tarihli Sözleşmede (m.8/f.3) açıkça düzenlenen bu husus, 1993 tarihli Sözleşmede açıkça düzenlenmemiştir[25].

Sonuç olarak, 1993 tarihli La Haye Sözleşmesi (m.23) uyarınca, ülkelerarası bir evlat edinme işlemi, evlat edinme işleminin yapıldığı ülkenin yetkili makamlarından alınan bir "sözleşmeye uygunluk belgesi" ile tevsik edilince, akit devletlerin tümünde, herhangi bir tanıma kararı alınmasına gerek olmaksızın, doğrudan tanınır, kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını doğurur. Evlat edinme kararını sözleşmeye taraf tüm akit devletler doğrudan tanır ve gerekli işlemleri yapar. Görüldüğü üzere, Sözleşme, tanıma için kolay ve basit bir yöntem öngörmüştür. Bir evlât edinme yapıldığı, menşe devletin yetkili makamınca tevsik edilmiş ise doğrudan tanınır. İlgili makamlar, evlât edinmenin esasını incelemeksizin sadece Sözleşme şartlarının yerine getirildiğini gösteren tevsik belgesinin kontrol eder. Tevsik belgesinde 17'nci maddenin (c) bendinde yazılı onayların zamanı ve kimler tarafından verilmiş olduğu

ret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 4, Sayı:8, Güz 2005/2, (s.119-148), İstanbul, 2005 s. 143-144; Nomer/Şanlı, s. 281, dn. 116, s. 447; Akıncı/Gökyayla, s. 142; Ansay, Tuğrul, "*Türk Hukukunda Evlatlık İlişkisinin Kurulması ve Bunun Sınır Ötesine Yansıması"* (s. 85-102), Prof.Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 97-99; Ruhi, *Evlat Edinme*, s. 95 vd.; Tarman/Önay, s. 335 vd., özellikle, s. 336, dn.14, s. 347, dn. 43, s. 355. Nomer/Şanlı, evlat edinmenin tüm şartlarının kamu düzeninden sayılmasını katı bir anlayış olarak değerlendirirken, kamu düzeni müdahalesinin ancak evlatlığın menfaatine aykırılık halinde başvurulabileceği görüşündedir. Ansay da, evlat edinmenin tanınması bakımından çocuğun menfaatinin evrensel bir kıstas olduğunu ve kamu düzenine aykırılık saptanırken ülke iç hukuklarındaki kuralların farklılığının değil, çocuğun menfaatinin dikkate alınması gerektiğini belirtmekte ve bunu belirten bir Türk'ün evlat edinilmesine ilişkin Hamburg Yüksek İdare Mahkemesi'nin kararına değinmektedir (özeti için bkz. FamRZ, 2007, s. 930).

[24] Sözleşmenin 7.maddesine göre yetkili bir organ tarafından onaylanmış bir evlat edinmenin iptaline veya butlanına ilişkin her karar da bütün akit devletlerde daha fazla formaliteye gerek duyulmadan otomatik olarak geçerli kabul edilir (Sözleşme m. 8/f. 2).

[25] Bkz. dn. 10.

belirtilmelidir. Böyle bir tevsik belgesi yoksa, evlât edinmenin doğrudan tanınması söz konusu olmayacaktır.

Sonuç olarak, Sözleşme, evlat edinme (m. 23) ve evlat edinmeye dönüştürme kararlarının (m. 27), akit devletlerden alınacak bir tanıma kararına bağlı olarak tanınması zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır. Sözleşmeye çok sayıda devletin taraf olması da, Sözleşmenin önemini arttırmıştır. Ancak Sözleşme sadece mutad meskeni bir akit devlette olan bir çocuğun, mutad meskeni diğer bir akit devlette olan kişiler tarafından evlat edinilmesini düzenlemektedir. Bu nedenle, mutad meskeni aynı devlette olan kişiler arasındaki evlat edinme işlemleri Sözleşme kapsamına girmez. Örneğin, mutad meskeni Almanya'da olan Türk vatandaşı karı kocanın, mutad meskeni Almanya'da olan Türk veya Alman vatandaşını evlat edinmesi halinde, bu evlat edinme işleminin Türkiye'de tanınması Sözleşmeye değil, MÖHUK'ndaki genel hükümlere tabi olacaktır. Sözleşmenin uygulama alanı dardır[26]. Sözleşmede hangi hallerde doğrudan tanıma yapılacağının tesbiti için Sözleşmenin uygulama alanını da belirlemek gerekir.

II. SÖZLEŞMENİN UYGULAMA ALANINA İLİŞKİN ŞARTLAR

Sözleşmenin uygulama alanını düzenleyen 2. ve 3.maddelerine göre, sözleşmenin uygulanması için aşağıdaki şartlar bir arada gerçekleşmiş olmalıdır.

a) Evlat edinme ilişkisinde taraflarının vatandaşlığı ne olursa olsun, evlat edinmenin, evlatlık bakımından, sözleşmeye taraf bir ülkeden diğer bir ülkeye mutad mesken değişikliği yaratması (m. 2/f.1)

Sözleşmenin uygulanması bakımından evlat edinen ile evlat edinilen (evlatlık) arasındaki farklı vatandaşlık önemli olmayıp, evlatlığın sözleşmeye taraf bir ülkede bulunan mutad meskeninin evlat edinme sözleşmesiyle ilgili olarak Sözleşmeye taraf diğer akit devlete geçecek olması önemlidir (m. 2/f.1).

Sözleşme sadece mutad meskeni akit devletlerden birinde olan bir çocuğun, mutad meskeni diğer bir akit devlette olan kişiler tarafından evlat edinilmesini düzenlemektedir. Bu nedenle, mutad meskeni aynı devlette olan farklı vatandaşlığa sahip kişiler arasındaki evlat edinme işlemleri Sözleşme kapsamına girmez. Aynı şekilde, hiçbiri akit devletlerden birinde yaşamayan veya biri akit devletlerden birinde, diğeri akit olmayan bir devlette yaşayan evlatlık ve evlat edinen arasında gerçekleşen evlat edinmelere de Sözleşme uygulanmaz.

[26] Akıncı/ Demir Gökyayla, s. 144.

Evlat edinme sözleşmesinin evlat edinilenin ya da evlat edinenin ülkesinde gerçekleşmesi veya evlatlığın evlat edinene önce mi sonra mı verildiği bu sözleşmenin uygulanması bakımından önem arz etmemektedir[27].

b) Çocukla evlat edinenler arasında sürekli bir ilişkinin kurulması gerekliliği (m. 2/f.2)

Sözleşmenin uygulama alanı düzenlenirken, "Sözleşmenin, ancak devamlı bir ana,baba-çocuk ilişkisi kuran evlat edinmelere" uygulanacağı vurgulanmıştır (m. 2/f.2).

Maddenin ifadesinden, çocukla ebeveynler arasında sürekli bir ilişkinin kurulması anlaşılmaktadır. Evlat edinme kurumunun, çocuk ile ebeveynler arasında sürekli bir ilişki bulunmayan diğer durumlardan ayrılması gerekmektedir. Örneğin, çocuk bakımı, vesayet durumu veya İslami bir kurum olan süt anneliğinden ayırt etmek gerekir. Sözleşme, hem çocuğun asıl ailesi ile olan hukuki ilişkilerinin sona erdirildiği tam evlat edinme hem de sınırlı evlat edinme şekillerini kapsamaktadır[28].

c) Çocuğun 18 yaşına girmemiş olması

Sözleşmenin uygulanabilmesi için, evlatlık henüz 18 yaşına girmemiş olmalıdır. Her iki devletin merkezi makamı, evlat edinme işinin yürütülebileceği konusunda (m. 17/c), çocuk 18 yaşına girmeden önce, anlaşma yapmış olmalıdır. Eğer bu anlaşma, çocuk 18 yaşına girmeden önce yapılmamış ise, Sözleşmenin uygulanması sona erer (m.3).

III. ÜLKELERARASI EVLAT EDİNMENİN MADDİ ŞARTLARI

Sözleşme, ülkelerarası evlat edinme durumunun gerçekleşmesi için çocuğun mutad meskeni ve evlat edinenlerin mutad meskeni ülkesinde aranacak maddi şartları 4 ve 5. maddelerinde düzenlemiştir.

a) Çocuğun mutad meskeninin bulunduğu akit devlette (menşe devlet) yerine getirilmesi gereken şartlar (m. 4)

Sözleşmenin en önemli özelliklerinden biri, çocuğun bir âkit devlet ülkesinde evlât edinilmesinde, en fazla yararının bulunması ve çocuğun temel hak-

[27] (1) Evlat edinmenin, çocuğun evlat edinenin mutad meskeni ülkesine gönderilmeden önce ya evlatlığın ülkesinde ya da evlat edinenin ülkesinde gerçekleşmesi halinde, (2) Evlat edinmenin, çocuğun mutad meskeninin değiştirilmesinden sonra ya çocuğun ülkesinde ya da evlat edinenin ülkesinde gerçekleşmesi halinde, (3) Bir çocuğun mutad meskeninin yerinin değiştirilmesi, kendisinin evlat edinilmesi ile gerçekleşecek olması halinde Sözleşme uygulanır (m. 2/f.1). Bkz. Marx, s.841-842.

[28] Marx, s. 842.

larının korunması ilkelerini esas almasıdır. Bunun başlıca teminatı 4. maddede yer almıştır. Evlât edinme işleminin gerçekleştirilmesinde hem çocuğun bulunduğu *"menşe devlet"*in hem de evlât edinenler için *"kabul eden devleti"*in yetkili makamlarının muvafakatları aranmıştır. Özellikle, çocuğun *"menşe devleti"* yetkili makamlarının evlât edinmeye izin vermeleri için aranan koşullar göz önüne alındığında, çocuğun yüksek yararlarının güvence altına alınmak istendiği açıkça görülmektedir. Çocuğun yabancı ülkedeki kişilerce evlât edinilmesinin onun çıkarlarına uygunluğu hakkında söz sahibi makam çocuğun ülkesi (menşe devleti) yetkili makamıdır.

Sözleşme ile öngörülen ortak çalışma ve işbirliği sayesinde ortaya çıkan yetki dağılımına uygun olarak, çocuğun mutad meskeni akit devlet yetkili makamları aşağıdaki şartların yerine getirilip getirilmediğini tespit edecektir. Sözleşmenin kapsamına giren bir evlât edinme, menşe Devleti yetkili makamlarınca ancak aşağıdaki hallerde gerçekleştirilecektir:

(1) Evlat edinme için çocuk açısından yerine getirilmesi zorunlu olan şartların tespiti, başka bir ifadeyle, çocuğun evlât edinmeye uygun olduğunun tespiti (m.4/a) gerekmektedir.

(2) Çocuğun öncelikle menşe Devletinde, yani bulunduğu ülkede yerleştirilme imkânları incelendikten sonra, ülkelerarası evlât edinmenin, çocuğun yüksek yararlarına uygun olduğunun tespiti (m.4/b) (Yardım Esasının göz önünde bulundurulması) gerekmektedir.

(3) Tarafların hukuki olarak gerekli olan izin beyanlarını usulüne uygun ve sonuçları hakkında bilgilendirilmiş olarak vermeleri gerekmektedir.

(a) Evlât edinme için muvafakati zorunlu olan kişi, kurum ve makamlar[29] ile gerekli görülen hallerde istişarede bulunulmuş ve özellikle bir evlât edinmenin çocuğun asıl ailesi ile olan hukukî ilişkisini sona erdirip erdirmediği ve rızalarının sonuçları hakkında gereğince bilgi verilmiş olması (m.4/c (1)) gerekmektedir.

(b) Çocuğun yeterli yaş ve idrak gücüne uygun olarak evlât edinmenin muhtemel sonuçlarının açıklanmış ve gerekli ise buna rızası hakkında yeterince

[29] Türk hukukunda durumu evlat edindirilmeye uygun olan çocuklarımız genel anlamda iki grupta toplanmaktadır; (1) Evlat edindirilmesi için mahkeme kararı ile ana-babası tarafından rıza verilen çocuklar; (2) Kurum tarafından ebeveynlerinin rızasının aranmaması yönünde mahkeme kararı alınan çocuklar.
Rıza aranmamasını gerektiren durumlar ise; ana-babanın (1) kim olduğunun veya nerede bulunduğunun bilinmemesi, (2) ruhsal rahatsızlığının olması, (3) ayırt etme gücünden yoksun bulunması, (4) kişisel özen yükümlülüğünü yerine getirmemesidir (www.shcek.gov. tr).

bilgilendirilmiş ve kendisiyle istişarede bulunulmuş olması (m.4/d (1)) gerekmektedir.

(c) Çocuğun arzu ve görüşlerinin nazara alınmış olması (m.4/d (2)) gerekmektedir.

(d) Söz konusu kişi, kurum ve makamlar ile çocuğun rızalarının serbestçe ve aranan yasal şekle uygun olarak beyan edilmiş ve muvafakatin açıkça veya yazılı olarak verilmiş olması (m. 4/c (2) ve m. 4/d (3)) gerekmektedir[30].

Evlat edinmeye izin verecek kişilerin serbestçe ve tüm baskılardan uzak bir şekilde izin kararlarını oluşturması gerekmektedir.

(e) Ananın rızası gerekmekte ise, rızanın çocuğun doğumundan sonra verilmiş olması (m.4/c (4)) gerekmektedir.

Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı l8. Özel Komisyonunda yapılan görüşmelerde evli olmayan annelerin çocuk doğmadan önce geleneksel, sosyal veya psikolojik nedenlerle stres ve baskı altında çocuğun evlât edinilmesine izin verebileceği, bunun da serbest iradeyle verilmiş bir kararı yansıtmayacağı bu sebeple çocuk doğduktan sonra evlât edinmeye izin verilmesi şartının getirilmesi gereği ileri sürülmüştür. Ancak evlât edinmeye izin verecek kişilerin sosyal, kültürel ve psikolojik farklılıkları dikkate alınarak, katı bir düzenlemeden çok, mevcut esnek düzenleme tercih edilmiş ve bu hususta ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü menşe devleti (çocuğun mutad meskeni) hukukuna bırakılmıştır.

(f) Tarafların muvafakat bildirimlerinin bir karşı edimle sağlanmamış olmasının güvence altına alınması gerekmektedir. Bu nedenle, sözkonusu kişi, kurum ve makamlar ile çocuğun muvafakatlerinin para veya herhangi bedel mukabili elde edilmemiş ve muvafakatlerden vazgeçilmemiş olması (m.4 c (3) ve m.4 d (4)) gerekmektedir.

b) Evlat edinenin mutad meskeninin bulunduğu akit devlette (kabul eden devlet) yerine getirilmesi gereken şartlar (m.5)

Sözleşme ile öngörülen ortak çalışma ve işbirliği sayesinde ortaya çıkan, yetki dağılımına uygun olarak, 5.madde, evlat edinenin mutad meskeninin bulunduğu akit devletin yetkili makamları, aşağıdaki şartların yerine getirilip getirilmediğini tespit edecektir. Sözleşmenin öngördüğü ülkelerarası evlât edinmeler, kabul eden Devletin yetkili makamlarınca ancak aşağıdaki hallerde gerçekleştirilecektir;

[30] Ekim 1994 Özel Komisyon Raporu eki olarak "evlat edinmeye rıza verilmesine ilişkin" örnek form oluşturulmuştur (EK B). www.hcch.net.

(1) Evlât edinecek olan ebeveynin, evlât edinme vasıflarına sahip ve uygun olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir (m.5/a). Sözleşme kapsamında evlat edinecek ebeveynin evlat edinme ehliyet ve şartlarını haiz olup olmadığı kabul eden ülke makamlarınca tespit edilecektir. Kabul eden ülke yetkili makamı (idarî veya adlî makamlar) evlât edinecek ebeveynin evlât edinme ehliyet ve şartlarını taşıyıp taşımadığını belirlerken, kendi devletinin kanunlarını uygulayacaktır[31].

(2) Gerekli görüldüğü takdirde evlât edinecek ebeveyn ile istişarede bulunulmasının sağlanmış olması (m.5/b) gerekmektedir. Bu makam, evlât edinmeye etkili olabilecek her türlü durum ve koşulları araştırmak ve gerektiğinde evlât edinecek kişiler dinlenmek suretiyle bir karar verecektir. Madde hükmünün uygulanmasında herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Yetkili makam kendi kanunlarının cevaz verdiği ölçüde evlât edinecek kişilerin, evlât edinmeye uygun olup olmadıklarının tespiti için tüm araştırmaları yapabilecek, örneğin, bu konuda uzman kişi ve kurumların görüşünü alabilecektir[32].

(3) Çocuğun bu Devlete girmesine ve orada sürekli ikâmetine izin verilmiş veya verilecek olmasının tespit edilmesi gerekmektedir (m.5/c). Kabul eden devletin yetkili makamı, evlât edinilen çocuğun, ülkeye girmesine ve sürekli oturmasına izin verildiğini veya verileceğini tespit etmekle yükümlüdür. Ülkelerarası evlât edinmenin başlıca unsuru, çocuğun evlât edinen ebeveyn ile birlikte yaşamasıdır. Sözleşmenin amacı dikkate alındığında, evlât edinecek ebeveyn ile birlikte yaşamasına izin verilmeyen bir çocuğun ülkelerarası evlât edinilmesi bir anlam ifade etmeyecektir. Bunun için evlât edinme işlemi gerçekleştirilmeden önce çocuğun, evlât edinen ebeveynin ülkesine kabul edilip edilmeyeceğinin açıklığa kavuşturulması gereği tartışmasız kabul edilmektedir. Belirtmek gerekir ki, sadece kabul eden devletin merkezî makamlarının, çocuğun ülkeye kabulünü sağlamaları yeterli olmayıp ayrıca, menşe devletinin merkezî makamlarının da, çocuğun ülkeden ayrılması için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlü olacakları şüphesizdir[33].

IV. ÜLKELERARASI EVLAT EDİNMENİN USULİ ŞARTLARI

Sözleşme, ülkelerarası evlat edinme başvurusu, yetkili makamlar (m.6-13), inceleme usulüne ilişkin usuli şartları da (m. 14-22) düzenlemiştir.

[31] Aytaç, Evlat Edinme, www.yayin.adalet.gov.tr.
[32] Aytaç, Evlat Edinme, www.yayin.adalet.gov.tr.
[33] Aytaç, Evlat Edinme, www.yayin.adalet.gov.tr .

Sözleşmenin uygulanmasının kolaylaştırılması ve uluslararası ortak çalışma sisteminin sağlanması için adli yardıma ilişkin La Haye Sözleşmelerinin geleneği olarak merkezi makamlar (m.6-m.13) yetkilendirilmiştir. Sözleşmenin 8., 9., 10., 11., 12. ve 22. maddeleri çerçevesinde merkezi makamlar bir takım görevleri için diğer resmi veya resmi olarak izin verilen kuruluşlara yetki verebilir.

Merkezi makamların "genel görevler" olarak nitelendirilebilecek Sözleşmede sayılan görevlerinden başlayarak, dava ile ilgili olanlara kadar bütün görevler "görev kapsamı" içinde yer almaktadır[34].

Merkezi makamların, (1) Evlat edinme hukuku ve evlat edinme ile diğer genel bilgileri hakkında karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak (m. 7/f.2/ a bendi), (2) Sözleşmenin işlerliğini sağlamak için karşılıklı bilgilendirmeyi sürdürmek ve uygulama önündeki engelleri bertaraf etmek (m.7/f.2/b), (3) Ticari evlat edinmelerin önlenmesi için her türlü tedbiri almak (m. 8), (4) Evlat edinmenin gerçekleşmesi için zaruri görüldüğü takdirde, çocuğun ve evlat edinecek ebeveynlerin durumuna ilişkin bilgileri toplamak, saklamak, değişmek, bu bilgilerin toplanmasında devletlerin yetkili kabul ettikleri kurum ve kuruluşlardan yardım istemek (m. 9/a), (5) Evlat edinmeye yönelik işlemlerin kolaylaştırılmasını, izlenmesini ve hızlanmasını sağlamak için tedbirler almak (m.9/b), (6) Kendi ülkesinde evlat edinme danışmanlığı ve evlat edinme sonrası gerekli hizmetleri sunmak (m.9/c) gibi birçok yetkisi mevcuttur.

Özel durumların ortaya çıkmasında da merkezi makamların çözüm sağlayıcı bir fonksiyona sahip olması gerekir. Sözleşmeye taraf olan devletler, "evlat edinmelerdeki ticari ve sahte saiklerin azaltılması, çocuğun temel haklarının güvence altına alınabilmesi için" daha iyi duruma getirilmiş kontrol imkanları gibi evlat edinme standartlarının daha etkin dikkate alınmasını taahhüt ederler. Bu amaca ulaşmak için, başka bir deyişle, uluslararası alanda çocuğun yararı ilkesini koruyan temel prensiplere uygun evlat edinmenin gerçekleşebilmesi için, evlat edinmeyi sağlayan davanın münferit usul aşamalarını Sözleşme "usuli şartlar" başlığı altında detaylı olarak düzenlemiştir (m. 14-22).

Merkezi makamların bu bakımdan görevleri ve usul aşamaları şöyle özetlenebilir:

(1) Evlat edinme dilekçesinin alınması için evlat edinenin mutad meskeni ülkesi merkezi makamları yetkilidir (m. 14).

[34] Marx, s.845.

(2) Bu makam, evlat edinme başvurusunda bulunanların, evlat edinme ehliyetine sahip ve elverişli olduğuna kanaat getirirse, bu kişilerin kimliği, ehliyeti, evlât edinmeye elverişliliği, geçmişi, ailesi ve sağlık geçmişi, sosyal çevresi, evlât edinme sebepleri, bakımına hak kazanacağı çocukların özelliği ile birlikte ülkelerarası bir evlât edinmeyi üstlenme yeteneği hakkında bilgileri içeren bir rapor düzenleyecek ve bu raporu çocuğun mutad meskeninin bulunduğu akit devlet merkezi makamına iletecektir. (m. 15).

(3) Çocuğun mutad meskeninin bulunduğu akit devlet merkezi makamı, çocuğun evlat edinebilirliği, şahsi gelişmesi ve ailenin geçmişi hakkında bir bilgiyi, en son gerekli muvafakatin verilmiş olmasını güvence altına alır. Bu konularda bir rapor düzenler ve raporu evlat edinenin merkezi makamının bilgisine sunar (m. 16).

Ülkelerarası evlât edinmede işbirliğini sağlayacak bir mekanizmanın oluşturulmasında, çocuğun yarar ve temel haklarının ön planda tutulduğu açıktır. Nitekim âkit devletlerde kurulacak merkezî makamlar (m.8) evlât edinilecek çocuk ile evlât edinecek kimseler hakkında ana-baba-çocuk ilişkisinin en sağlıklı biçimde kurulması ve çocuğun çıkarlarının (ruhsal ve bedensel özellikleri, gideceği ülkedeki sosyal çevre ile uyumu, verilecek eğitim düzeyi, evlât edineceklerin yaşam ve kültür düzeyi maddî olanakları ile sağlık durumları gibi) korunması için detaylı ve sürekli bilgi alışverişinde bulunacaklardır. Diğer bir anlatımla, evlât edinme işlemi aşamasına, ancak taraflar ve ilgili iki ülke mevzuatı hakkında tam bir bilgi kaynağı sağlandıktan sonra geçilebilecektir.

(4) Çocuğun evlat edinmeyi talep edenlere teslim edilmesi hakkındaki kararı çocuğun mutad meskeninin bulunduğu akit devlet ülkesi merkezi makamı, evlat edinmeyi talep edenlerin mutad meskeni ülkesinin resmi makamı ile uyum içinde yerine getirir (m. 17).

(5) Her iki ülkenin merkezi makamları çocuk için yurtiçi seyahat izni gibi yurt dışı seyahat izninin verilmesi için gerekli tedbirleri alır (m. 18).

(6) Her iki ülkenin merkezi makamlarının çocuğun transferini temin eder (m. 19/f.2).

(7) Resmi makamlar birbirlerine karşılıklı olarak evlat edinme muamelesinin seyri hakkında ve icabı halinde deneme süresi (*probationary period*) hakkında bilgi verir (m. 20).

Yukarıda saydığımız Sözleşmenin 14 ilâ 22'nci maddeleri arasında belirlenen ülkelerarası evlât edinmede izlenecek usulde, yetkili makamlar, usuli işlemlerin yerine getirilmesinde kendi devletinin kanunlarını uygulayacaktır.

Eğer kabul eden devletin hukukunda bir *"deneme süresi"* gerekli görülmekte ise, evlât edinme işleminin bu sürenin sonunda kesinleşeceği açıktır.

Kabul eden devlet yetkili makamı *"deneme süresi"*ni gözlem altında tutacaktır. Merkezî makam bu süre içinde çocuğun, evlât edinecek ebeveynin yanında kalmasının menfaatine uygun olmadığı kanısına varması halinde, çocuğu evlât edinecek ebeveynden geri alabilir ve bu ülkede çocuğun yeniden evlât edinilmesi mümkün olmaz ya da uygun görülmezse, son bir çare olarak, çocuğun da yüksek yararları çerçevesinde, ülkesine dönmesini sağlayabilir (mad. 21). Merkezî makam, çocuğun bu aileden alınıp, evlât edinmek isteyen yeni bir aileye verilmesine, çocuğun *"menşe devleti"* merkezî makamına bildirmek ve görüşünü almak kaydıyla, karar verebilecektir. Çocuğun evlât edinmek isteyen aileden alınıp başka bir aileye verilebilmesi için, çocuğun *"menşe devleti"*nin müspet görüş bildirmesi zorunludur. Aksi takdirde çocuğun başka bir aileye verilmesi mümkün olmayacak ve çocuğun lehine olabilecek başkaca bir çözümün de bulunmaması halinde çocuk, ülkesine *"menşe devleti"*ne iade edilecektir. Bu hüküm de Sözleşme ile ülkelerarası evlât edinmede çocuğun çıkarının her zaman gözetildiğinin bir göstergesidir.

Sözleşme uyarınca, akit devletler, evlat edinme ile ilgili bu görevleri veya münferit görevleri merkezi makamlardan alarak resmi kurumlara veya resmi olarak izin verilen kurumlara verme imkanına sahiptir (m. 22/f.1). Bu mahkeme masraflarının azaltılmasına, merkezi makamların mevcut yurtdışı ilişkilerinin güçlenmesine ve gereksiz idari işlemlerin yığılmasının önlenmesine sebep olur.

Belirli şartlar altında tek bir şahıs veya lisansı olmayan aracı kuruluşlar tarafından evlat edinmeye izin verilebilir (m. 22/f.2) Ancak, akit devletler böyle şahıslar veya aracı kuruluşlarla ortak bir çalışmayı reddettiklerini beyan edebilirler (m.22/f.4).

V. ÜLKELERARASI EVLAT EDİNME İŞLEMİNİ YÜRÜTECEK MAKAM VE USUL

1993 tarihli La Haye Sözleşmesi çerçevesinde, ülkelerarası evlat edinme işlemlerini menşe devlet veya kabul eden devlet sıfatıyla yürütmek için Türkiye'de tek yetkili merkezi makam statüsünü, Dış İşleri Bakanlığı tarafından, La Haye Milletlerarası Özel Hukuk Daimi Bürosu'na yapılan bildirim ile,

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü (Ankara) Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı kazanmıştır[35].

Ülkelerarası evlat edinme hizmeti, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu'nun 305-320. maddeleri ile SHÇEK Genel Müdürlüğü'nce aynı kapsamda hazırlanan 01.08.2002 tarih ve 145 sayılı Evlat Edinme Yönergesi ve 14.01.2004 tarihinde kabul edilerek 1 Eylül 2004'de yürürlüğe giren Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair 1993 tarihli La Haye Sözleşmesi çerçevesinde yürütülmektedir.

15 Mart 2009 tarih ve 27170 nolu Resmi Gazete'de yayınlanan 2009/14729 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük"[36] yürürlüğe girmiş ve evlat edinme işlemlerinde Genel Müdürlükçe uygulanmaya başlamıştır[37]. Bu Tüzük ile SHÇEK Genel Müdürlüğü'nce fiilen yürütülen evlat edinme hizmetine hukuki statü kazandırılmıştır.

Danıştay'ca incelenerek onaylanan ve yayımı tarihinde yürürlüğe giren Tüzüğün, "Amaç ve kapsam" başlıklı 1.maddesi, 1993 tarihli La Haye Sözleşmesinin amacını aynen yansıtmaktadır[38]. Tüzüğün 2.maddesinde Tüzükte kullanılan kavramlar tanımlanmıştır. Bu kavramların da 1993 tarihli La Haye

[35] www.hcch.net; www.shcek.gov.tr; Nomer/Şanlı, s. 282.
2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 9 (h) bendi, Sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili alanlarda araştırma, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmak, uluslararası düzeyde sosyal hizmet uygulamalarını izlemek, değerlendirmek ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak görevininin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (Ankara)'ne ait olduğunu belirtmektedir.

[36] Tüzük için bkz. Akıncı/Demir Gökyayla, s. 531-544; www.tbmm.gov.tr; www.shcek.gov.tr.

[37] Bu tüzük, MK 320.maddesi ile, küçüklerin evlat edindirilmesine ilişkin aracılık faaliyetlerinin ancak Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurumlarca yapılacağı hüküm altına alındığından çıkarılmıştır.

[38] Amaç ve Kapsam m.1: "(1) Bu Tüzük, küçüklerin kendi ülkesi içerisinde veya ülkelerarası evlât edinilmesinde aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla; (a) Küçüklerin, evlât edinilmesinde, aracılık faaliyetinin yürütül-mesine, (b) Küçüğün; yüksek yararının gözetilmesine, temel haklarının güvence altına alın-masına, kaçırılmasının, satılmasının veya ticaretinin önlenmesine, öncelikle kendi ülkesi için-de evlât edindirilmesine, ülkesinde evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek kişi veya eşler bulunmadığı takdirde ülkelerarası evlât edindirilmesine, (c) Küçüklerin, evlât edindirilmek üzere kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi sonucu kazandıkları hakların korunması sürecinin izlenmesine ilişkin hükümleri kapsar".

Sözleşmesi ile uyumlu olduğu görülmektedir[39]. Tüzüğün 2.maddesinin (i) bendinde, ilk defa Tüzük ile merkezi makam olarak SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün ve hangi dairesinin ülkelerarası evlat edinme işlemlerini yürütmekle yetkili olduğu da açıkça belirtilmiştir. Buna göre, Merkezi Makam, Türkiye'de SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'dır[40].

Tüzük, münhasıran Türkiye'de cereyan eden evlat edinme işlemleri (m.4-m.14) ile ülkelerarası evlat edinme işlemlerini (m.15-19) ayrı ayrı düzenlemiştir. Tüzüğün "Ülkelerarası Evlât Edinmeye İlişkin Hükümler" başlıklı 3.bölümünde, "Ülkelerarası evlât edinme işlemleri, bu Tüzüğün ilgili hükümleri ile 5/4/2004 tarihli ve 2004/7087 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme hükümlerine uygun olarak yürütüleceği (m.15) ve bu işlemlerin kabul eden veya menşe Devlet merkezi makamları arasında işbirliği yaparak yerine getirileceği (m.3) esası benimsenmiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 21/b maddesi gereği; "Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek aile bulunmadığı takdirde ülkelerarası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğu" kabul edilmektedir. Lahey Sözleşmesi de aynı kapsamda uygulamayı gerektirmektedir. La Haye Sözleşmesinin, önsözünde de açıkça benimsenen prensibe uyumlu olarak, Türkiye Cumhuriyetinin menşe Devlet olduğu (çocuğun ikamet ettiği ülke) ülkelera-

[39] Tüzük m.2: (1) Bu Tüzükte geçen; (a) Evlât edinen: Yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre, evlât edinmesine hukuksal engeli olmayan kişi veya eşleri, (b) Evlât edinilen: Hakkında mahkemece korunma kararı alınan veya ailesi tarafından evlât edinilmesine rıza gösterilen küçüğü, (c) Geçici bakım sözleşmesi: Evlât edinilecek küçüğün, bakım ve eğitimi için evlât edinme başvurusu uygun görülen kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi öncesinde bu kişilerle imzalanan sözleşmeyi, (ç) İl Müdürlüğü: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünü, (d) Kabul eden Devlet: Evlât edinmek üzere başvuranın ikamet ettiği Devleti, (e) Kabul eden Devlet merkezi makamı: Ülkelerarası evlât edinme konusunda yetkili otoriteyi, (f) Komisyon: İl Müdürünün başkanlığında, sosyal inceleme raporunu hazırlayanın da katıldığı, vakanın özelliğine göre Kurumun konusunda uzman meslek elemanlarının iştirak edeceği en az üç kişiden oluşan değerlendirme grubunu, (g) Korunmaya muhtaç küçük: 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3 üncü maddesinin (b) bendinde belirtilen küçüğü, (ğ) Kurum: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünü, (h) Küçük: Daha erken yaşta ergin olma durumu hariç, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi, (ı) Menşe Devlet: Evlât edinilecek küçüğün ikamet ettiği Devleti, (i) Merkezi Makam: Türkiye'de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığını ifade eder".

[40] SHÇEK teşkilatında, ülkelerarası evlat edinme işlemleri, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi ile koordineli olarak, Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı Aile Hizmetleri Şubesi tarafından yürütmektedir. www.shcek.gov.tr; www.hcch.net.

rası evlât edinmede (m.16-18), "Ülkelerarası evlât edinme, küçüğün Türkiye'de evlât edinme amacıyla yerleştirilme imkânı bulunamaması ve ülkelerarası evlât edinmenin, çocuğun yüksek yararlarına uygun olmasıyla mümkün olacağı kabul edilmiştir (m.16/f.1). La Haye Sözleşmesinin yürürlüğe girdiği tarih 1.9.2004 itibariyle yapılan başvurularda, yurt dışında yaşayan T.C. vatandaşları da dahil olmak üzere, yabancı ülke vatandaşlarının yanına, Sözleşme'de belirtildiği üzere, Türkiye'de evlat edindirilemeyen çocuklar yerleştirilmektedir[41].

A. Menşe Devlet Sıfatıyla

Kuruma yapılan başvurular genelde Türkiye'den çocuk almak konusundadır. Bu durumda merkezi makam menşe devlet sıfatıyla evlat edinme işlemlerini yürütmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin menşe Devlet olduğu ülkelerarası evlât edinmede, Tüzüğün 16.maddesinin 2.fıkrası atfıyla, ülkelerarası evlât edinme başvurularının bu Tüzüğün 5 inci maddesinde belirtilen usule göre yapılacağı kabul edilmiştir. Tüzüğün 5.maddesinde, "Evlât edinmek isteyenlerden; (b) Yerleşim yeri yurt dışında olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile yabancı ülke vatandaşları, kabul eden Devletin merkezi makamına[42], (c) Türkiye'de bir

[41] Aile yanına yerleştirilmeyen çocukların, çeşitli doğum kusurları (tavşan dudak, yarık damak v.b.), sürekli tedaviyi gerektiren sağlık sorunları (kalp, böbrek rahatsızlığı v.b.), çeşitli özürleri (fiziksel, zihinsel v.b.) bulunmaktadır. Her çocuğun sahip olduğu özellik aynı olmamakta, daha hafif ya da ağır durumlar bulunmaktadır. Yaşının büyük olması ve kardeşinin bulunması nedeniyle evlat edindirilemeyen çocuklar da bu grupta yer almaktadır. Ancak, 3 yaşından büyük çocukları evlat edinecek ailelerde, eşlerden birinin Türkçe bilmesi şartı aranmaktadır. Bunun yanı sıra, okul dönemi başlamış çocukların, hem aile yaşantısına, hem anne-baba adaylarına, hem de sosyal çevre ve yeni bir dile uyum sağlamaları konusundaki güçlükler nedeniyle, sürecin olumsuz sonuçlanması halinde, çocukların kendileri hakkındaki düşüncelerini olumsuzlamamaları için, başka bir ülkeye gönderilmeleri konusu ayrıntılı olarak incelenmekte ve her durumda onaylanmamaktadır. Yabancı ülke vatandaşı olup Türkçe bilmeyen kişiler yaşlarının da uygun olması halinde yalnızca 0-3 yaş grubundan evlat edinebilmektedir.
SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlarda bakılan korunmaya muhtaç çocuklardan durumu evlat edinme hizmetinden yararlandırılmaya uygun bulunanlar, kabul eden devletin merkezi makamlarının hazırladığı rapor ve onay ile evlat edinebileceği belirlenmiş başka bir akit devlet ülkesinde ikamet eden Türk ya da yabancı uyruklu aileler yanına yerleştirilmektedir. 1998-2000 yılları arasında henüz La Haye Sözleşmesi'ne taraf olmadan önce, gerçekleştirilen uluslararası evlat edinme sayısının 27 olduğu, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Ulusal İlk Raporuna Ek Rapor'da belirtilmiştir. www.shcek.gov.tr.

[42] Tüzük öncesinde, uygulamada, bir yıldan fazla süre için Türkiye'de ikamet izni almış yabancı uyrukluların yanı sıra, yurt dışında ikamet eden Türkiye Cumhuriyeti vatan-daşlarının da evlat edinme başvurularını doğrudan Genel Müdürlüğe yapılması kabul edilmekte idi.

yıldan fazla süreyle oturma izni almış yabancı ülke vatandaşları, Merkezi Makama gönderilmek üzere bulundukları yerin İl Müdürlüğüne yazılı başvuruda bulunurlar (m.5/f.1). Eşlerin evlât edinmesi halinde, her ikisinin de yazılı başvuruda bulunması gerekir (m.5/f.2). Başvuranlara, evlât edinilecek küçüklerin özellikleri ile evlât edinmenin sosyal ve hukuki sonuçları hakkında sosyal çalışmacı tarafından bilgi verilir ve ilk görüşme formu birlikte doldurulur (m.5/f.3). Evlât edinmek üzere başvuran kişi veya eşler, evlât edinme işlemlerine ilişkin tüm yükümlülükleri kabul ve taahhüt ederler (m.5/f.4).Bu düzenleme 1993 tarihli La Haye Sözleşmesine göre yapılacak başvurular bakımından da, Sözleşmeyle tam bir uygunluk içindedir.

Ülkelerarası evlat edinme 1993 tarihli La Haye Sözleşmesine uygun olarak, ülkemizde iki yolla olmaktadır. Bunlardan ilki, SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlardan evlat edinme (ÇHDB-A-İA-03 Belgesi); ikincisi ise, çocuğun öz ailesinden ya da vasisinden (ÇHDB-A-İA-04 Belgesi) evlat edinme.

Yurtdışında yaşayan ve Türkiye'den evlat edinmek isteyen müracaatçı kişi veya ailelere çocuğun yerleştirilmesi sürecine ilişkin olan bu belgelerde, menşe devlet merkezi makamı olarak SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı'nın La Haye Sözleşmesi uyarınca, nasıl bir prosedür izleyediği açıklanmaktadır.

ÇHDB-A-İA-03 belgesinde, evlat edinmek isteyen kişi ya da aile yurtdışında bulunan kabul eden devletin merkezi makamına başvuru yapar. "Ülkelerarası Merkezi Makam Yetkisi Kapsamında Yürütülen Kişilerarası Evlat Edinme İşlemleri"ni ve usulünü gösteren, ÇHDB-A-İA-04 belgesine göre yürütülecek kişilerarası evlat edinme usulünde ise, evlat edinmek isteyen taraf, yurtdışı merkezi makamına, evlat edinmek istediği çocuk ve ailesi hakkında bilgi vererek ülkelerarası ve kişilerarası evlat edinme başvurusunda bulunur[43].

Ancak, 1993 tarihli Lahey Sözleşmesi gereği, yurtdışında ikamet eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da evlat edinme başvurularını doğrudan Genel Müdürlüğe yapması mümkün görülmemektedir. Başvurularını ikamet ettikleri (kabul eden devlet) merkezi makamına yapmaları gerekmektedir. Kanaatimizce, La Haye Sözleşmesi yürürlüğe girmeden önce SHÇEK'na yapılan başvurular, bulundukları ülkenin merkezi makamına bildirilmelidir. Yurt dışında ikamet eden yabancı uyruklular ise başvurularını, Tüzükte de belirtildiği üzere, önceden olduğu gibi şimdi de, bulundukları ülkenin evlat edinme ile ilgili merkezi makamlarına yapmaktadırlar.

[43] Evlat edinme, eğer bir kurumdan değil, doğrudan evlatlığın ana babasından yapılacaksa, "kişilerarası evlat edinme" usulü söz konusu olur. Kişilerarası-uluslararası evlat edinme müracaatları, kimi zaman doğrudan menşe devlet aile mahkemelerine yapılmakta olup, bulunmadığı durumlarda Asliye Hukuk Mahkemesine başvurulmaktadır. Mahkemeden, olumlu mahkeme kararı alındıktan sonra, evlat edinen kişi veya eşler, çocuğu yurtdışına çıkarmaya çalış-

Her iki durumda da, yurtdışında merkezi makam, evlat edinecek kişi ya da ailenin evlat edinmeye uygun olmadığına kanaat getirirse, başvuruyu reddeder ve dosyayı kapatmaya karar verir. Eğer evlat edinecek kişi ya da ailenin başvurusunu uygun bulursa, başvuruyu kabul ederek, aile hakkında özet bir dosya hazırlayarak, Türkiye merkezi makamına (SHÇEK Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı Aile Hizmetleri Şubesi) gönderir ve Türkiye merkezi makamından çocuk (ve kişilerarası evlat edinme halinde çocuğun ailesi[44]) hakkında sosyal inceleme yapılmasını talep eder. Dosya yabancı dilde gelmiş ise, ilk önce çevirisinin yapılması için Dış İlişkiler Dairesine ya da tercüme bürolarına (özel hizmet alımı ile) havale edilerek çevirisinin yapılmasını ister. Çevirisi yapıldıktan sonra, dosya tekrar Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı'na gönderilir. Dosya incelenir. Dosya incelenerek, 2004 tarihinde ülkemizde yürürlüğe giren La Haye kriterleri, ülkemizdeki mevzuat ve işleyiş hakkında yurtdışı birime ve başvuran kişiye bilgi verilir. Aynı zamanda

makta ancak Uluslararası Lahey Sözleşmesi uyarınca, çocuk, yabancı ülke sınırlarından kabul edilmemektedir. Mahkeme yoluyla evlat edindiği çocuğunu yaşadığı ülkeye sokamaması nedeniyle, ilgili merkezi makam tarafından, SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne yönlendirilen müracaatçı sayısı oldukça fazladır. Uluslararası sözleşmeler ve Türk mevzuatı gereği, çocukların ihmal, istismarı ve çocuk satışının engellenmesi için, mahkemelere yapılan müracaatlar hakkında inceleme yapılması gerekmektedir. Bu nedenle yapılan müracaatlar, mahkeme tarafından İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine bildirilmeli, evlat edinen ve edindiren iki taraf hakkında sosyal inceleme istenmelidir. Aynı zamanda, kesin mahkeme kararı verilmeden MK m. 305 uyarınca 1 yıllık geçici bakım sürecinin sağlanması şarttır. Medeni Kanunun 316. maddesi gereği, ilgili mahkeme hâkimince taraflar hakkında araştırma yapılması Kurumdan istenmektedir. Tarafların yurt içinde yaşaması halinde bu istek İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerince yerine getirilmektedir. Ancak, taraflardan birinin yurt dışında olması halinde, evlat edinecek ailenin öncelikle bulunduğu ülkenin yetkili birimine başvurması gerekmektedir. Yurt dışı bağlantılı işlemler Genel Müdürlükçe yürütülmektedir. Yapılan araştırmada oluşan kanaati bildirir rapor evlat edin-me mevzuatı kapsamında hazırlanarak ilgili mahkeme hâkiminin takdirine sunulmaktadır.

[44] Çocuk ile çocuğun yaşadığı ortam hakkında ayrıntılı bir inceleme sosyal inceleme raporu hazırlanması için dosya çocuğun adresinin bulunduğu İl Müdürlüğü'ne gönderilir. İl Müdürlüğü Genel Müdürlüğün talebi doğrultusunda, çocuk ve çevresi hakkında ayrıntılı sosyal inceleme raporu hazırlar. Evlat edinilmeye uygun olup olmadığı hakkında karara varır. Çocuğun evlat edinilmesinin uygun olmadığına veya uygun olduğuna dair hazırlanan sosyal inceleme raporu (SİR) Genel Müdürlüğe gönderilir. SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı Aile Hizmetleri Şubesine dosya geldikten sonra değer-lendirilerek, inceleme raporunun aslı ile birlikte, merkezi makam olarak görüşünü bildiren yazı *yurt dışı merkezi makamına gönderilir. Yurtdışı merkezi makamı dosyayı inceler ve karar verir. Ya başvuru reddedilir ve dosya iptal edilir ya da başvuru kabul edilerek, aileye evlat edinilmesi için gerekli izin belgeleri verilir. Başvuran aileye süreç hakkında bilgi verilerek, Türkiye'de bulunan aile mahkemesine dava açmak üzere yönlendirilir.* Süreç sonlanır. Evlat edinme işlemi uygun görülürse, bu durumda, evlat edinmek isteyen tarafa (çocuğu bir yıl kendi ülkesinde bakmış ve eğitmiş ve evlat edinme işlemi uygun görülmüş) Türkiye'de evlat edinme davası açması iletilir. Türk mahkeme kararı ile evlat edinme işlemi tamamlanır.

dosyaların yeminli tercüman tarafından Türkçe'ye çevrilerek gönderilmesi istenir. Yurtdışında Kabul eden devlet merkezi makamı, başvuran ile karşılıklı görüşme yapar. Aile şartları uygun görmezse, müracaatından vazgeçer ve dosya kapatılır. Aile şartları uygun görürse, yurtdışı birimi tarafından dosya ayrıntılı şekilde hazırlanarak Türkçeye çevrilmiş şekilde Türkiye menşe devlet merkezi makamına gönderilir.

Türkiye Cumhuriyetinin menşe Devlet olduğu ülkelerarası evlât edinmede başvurularında, başvuruları kabule yetkili merkezi makamdan istenilen belgeler Tüzüğün 16.maddesinin 3.fıkrasında sayılmıştır. Buna göre, Merkezi Makam (SÇHEK Genel Müdürlüğü) tarafından, kabul eden Devletin merkezi makamından evlât edinecek kişi veya eşler hakkında ailelerini, sağlık geçmişlerini, sosyal çevrelerini, evlât edinme sebepleri ile evlât edinme ehliyetine sahip ve elverişli olduklarını, ülkelerarası bir evlât edinmeyi üstlenme yeteneklerinin bulunduğunu ve evlât edinmek istedikleri çocukta aradıkları özellikleri belirten sosyal inceleme raporu ile dayanağı belgelerin yer aldığı dosyanın hazırlanması talep edilir (m.16/f.3). Uygulamada, yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Türkiye'de ve yurt dışında yaşayan yabancı uyruklu ailelerden bu belgelerden başka oturma izin belgesi ve evlat edinilen çocuğu ülkelerine kabul edilebileceklerine ilişkin belgeler istenir. İstenilen belgeler de 1993 La Haye Sözleşmesi ile tam bir uyum içindedir. Başvuru tarihinden itibaren 2 yıl sonunda çocuk yerleştirilemeyen ailelerin dosyaları ile ilgili olarak sosyal çalışmacı gerekli gördüğü belgeleri yeniler. Geçen her yıl içinde bir görüşme yapılır ve gerek görülen belgeler yenilenir. Başvuranın durumunda meydana gelen herhangi bir farklılaşma (adres, sağlık, iş, medeni durum, evlilik ilişkisi değişiklikleri, çocuk sahibi olmak için tekrar tedavi sürecini başlatmaya karar vermek, hamilelik, çocuğun olması, kişiler arası evlat edinme, evlat edinme kararından vazgeçme veya ertelemeye ilişkin herhangi bir düşünce) olması halinde, ailenin gerekçeli olarak SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne ve yaşadığı ülkedeki kabul eden devletin merkezi makamına mutlaka yazılı bilgi vermesi zorunludur. Bu kapsamda ilgili sosyal çalışmacı ile ortak karar alınması halinde, belirlenecek sürelerle dosya işlemleri askıya alınabilmektedir. Ancak, bu süreçte aile gelişmeler hakkında Kurumu yazılı olarak bilgilendirmekle yükümlüdür.

Türkiye evlat edinme merkezi makamı, dosyada kişiye ilişkin bilgiler arasında tereddüte düşülen noktalar ile ilgili olarak bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşlarından araştırma yapıldıktan sonra karar verilir. Örneğin, Dış işleri Bakanlığı, Konsolosluk Genel Müdürlüğü, Emniyet Müdürlüğü ya da Diyanet görüş sorulan kurumlar arasındadır. Mevzuat çerçevesinde dosya incelenir. Dosyada eksiklik bulunursa ya da sakıncalı görülen durumlar varsa, belirtilerek, yurtdışı Kabul eden devlet merkezi makamına bilgi verilir.

Yurtdışı merkezi makamı dosyayı inceler ve Türkiye evlat edinme merkezi makamının kararını başvuran ile paylaşılır. Türkiye dosyayı tamamen reddetmiş ise ve aile ile uzlaşma mümkün değilse, dosya kapatılır ya da eksiklikler tamamlanarak dosya yeniden gönderilir. Türkiye merkezi makamı mevzuat çerçevesinde dosyayı yeniden inceler. Dosya mevzuata uygun görülürse, aileye çocuk yerleştirmek üzere, Genel Müdürlük onayı alınır.

Hazırlanan dosya üzerinde yapılan inceleme sonucu kabul eden Devletin merkezi makamı tarafından, başvuru sahibi kişilerin yanına evlât edinilmek üzere küçük yerleştirilmesinde sakınca bulunmadığının onaylanması halinde, dosya sıralamaya alınır[45]. Dosyanın, menşe devlet Merkezi Makamına iletildiği tarih, küçüğün yerleştirilmesi sıralamasında esas alınır. Ancak, yerleşim yeri yurtdışında bulunan Türk vatandaşları ile doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığı'ndan aldıkları izinle vatandaşlıktan çıkanlara ve evlât edinilecek küçükle dil birliği ve kültürel yakınlığı bulunan kişi ve eşlere sıralamada öncelik verilir (Tüzük m.16/f.4).

Ailenin bildirdiği özelliklere uygun, evlat edindirilmek üzere bekleyen çocuk bulunması halinde, çocuğa ilişkin bilgi verilerek, ailenin kararını kesinleştirmesinin ardından bulunduğu ülkede dosyalarının hazırlanması mümkün olabilecektir. Bu aşamadan sonraki işlemler yurt içindeki işlemlerle paralel gitmektedir. Menşe devlet merkezi makamı SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı, kabul eden devletin merkezi makamına gönderilmek üzere, gönderilecek küçüğe ait bir dosya hazırlar. Bu dosyada, küçüğün nüfus cüzdanı örneği, korunma kararı örneği, küçük terk edilmiş ise emniyet tutanakları, Türk Medenî Kanunu'nun 309 uncu veya 311 inci maddeleri kapsamında ilgili mahkemeler tarafından verilen karar örnekleri, sağlık durumu hakkında doktor raporu, sosyal inceleme raporu, yurt dışına çıkmasına ilişkin velisi ya da vasisinin izni ve küçüğün kabul eden Devlete girme ve burada bir yıllık oturma hakkına sahip bulunduğuna ya da bulunacağına dair belge veya vize, küçüğün özel gereksinimleri ile ilgili bilgiler içeren evrak ve fotoğraflar bulunur (m. 16/f.6). Türkiye merkezi makamı, aile ile çocuğu eşleştirdiğinde, çocuğun dosyası yurtdışı merkezi makamına gönderilir ve ailenin İl Müdürlüğü ile bağlantı kurarak, randevu alması istenir. Aynı zamanda, Türkiye'deki işlemler hakkında detaylı bilgi verilir.

[45] Ülke genelinde evlat edindirilemeyen çocukların listeleri ile aile dosyaları eşleştirilir. Uygun çocuk bulunamazsa, aileye bilgi verilerek beklenmesi istenir. Yurtdışı evlat edinme merkezi makamı, Başvuran ile görüşür ve aile beklemeyi kabul ederse, Türkiye'ye bilgi verir; aile, beklemeyi kabul etmezse, dosya kapatılır.

Menşe devlet Merkezi Makamı (SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı); küçüğün kimliği, evlât edinmeye uygunluğu, kendisinin ve ailesinin geçmişi, sosyal çevresi, kendisinin ve ailesinin sağlık geçmişi ve küçüğün özel ihtiyaçları hakkındaki bilgileri içeren bir rapor düzenler. Düzenlenen raporda, özellikle küçüğün yetişme koşulları ile vatandaşlık durumu, din, dil ve kültürel geçmişi göz önünde bulundurularak, ülkelerarası evlât edinmenin küçüğün yüksek yararına uygunluğu konusundaki görüşlere yer verilir (m.16/f.7). Bu rapor, Kabul eden devletin merkezi makamına gönderilir.

Yurtdışı merkezi makamı, çocuk dosyası üzerinden aile ile görüşme yapar. Aile çocuğu görmek istemeyip, vazgeçerse, dosya kapatılır. Ama başka bir çocuk için beklemeye karar verdiğini bildirirse, süreç devam eder. Aile çocuğu görmeyi kabul ederse, yurtdışı merkezi makamı, Türkiye menşe devlet merkezi makamına bilgi verir, aile ilgili İl Müdürlüğü ile iletişim kurar ve uygun bir zamana randevu alarak çocuğu görmeye gider. SHÇEK Taşra Teşkilatı İl Müdürlüğü'nde çocuk ile aile karşılaşır, gerekli mesleki çalışmalar burda yapılır. Aile çocuğu almak istemezse, Genel Müdürlüğe haber verilir. Genel Müdürlük de yurtdışı merkezi makama haber verir.

Aile çocuğu almak isterse, evlât edinecek kişi veya eşlerin küçüğü yaşadıkları ülkeye götürebilmeleri için gerekli görülen belgeler, *kabul eden Devletin merkezi makamı tarafından Türkiye'deki konsolosluğuna* gönderilir (m.16/f.9)[46]. Çocuğun vasisinin izni alınarak, aile tarafından pasaport ve vize işlemleri yapılır. Konsolosluk incelemesi sonucu, sonuç olumsuz ise, Genel Müdürlüğe bilgi verilir. Uluslararası mevzuat hakkında ilgili kurum ya da kurumlara gerekli bilgi verilerek yazışmalar yapılır ve sorun çözümlenir. İl Müdürlüğü tarafından, EE7 (Evlat edinme yerleştirme formu) tamamlanır. Aile, çocuğu, bir yıllık bakım ve eğitim için geçici bakım sözleşmesi imzalayarak, SHÇEK İl Müdürlüğü'nden teslim alır ve Genel Müdürlüğe bilgi verilir ve çocuk yurtdışına götürülür. Türkiye merkezi makamı, yerleştirme

[46] Türk Medeni Kanunu'nun 305. maddesi, evlat edinme mahkemesi öncesinde çocuğun evlat edinecek aile tarafından 1 yıl süre ile bakılıp eğitilmesi koşulunu getirmiştir. Bu bağlamda, yurt dışı yerleştirmelerde aileye ve eş zamanlı olarak yaşadığı ülkenin yetkili birimine çocuk hakkında bilgilerin gönderilmesi, ailenin yaşadığı ülkeden onay alarak Türkiye'ye gelmesi gerekmektedir. Bu süreç, çocukların uzun süreler Kurum bakımında kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, Fransa ve Amerika, bir yıllık geçici bakım süreci için evlat edi-nilecek çocuğa kısa süreli geçici vize vermeyi kabul etmemektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde yaşayan kişilerin, 1 yıllık geçici bakım sürecini Türkiye'de geçirmeyi aile olarak kabul etme-leri gündeme gelmektedir. Eşlerden birinin çocukla birlikte ülkemizde kalması, ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulması ve eşler arasındaki iletişim açısından olumsuz etkiler yaptığından kabul edilememekte her iki eşin de Türkiye'de kalması gerekmektedir.

işlemini yurtdışına bildirir ve 1 yıllık geçici bakım sürecinde yapılacak izleme raporlarının gönderilmesini ister. Aile, yurtdışı evlat edinme merkezi makamı tarafından 1 yıl süre ile takip edilir ve süre sonunda dosya değerlendirilir[47].

Küçüğün tesliminden önce Merkezi Makam ve kabul eden Devlet merkezi makamı arasında küçüğün evlât edinilmesi konusunda anlaşma sağlanmış olması gerekir (m.16/f.8). Bu düzenlemeler 1993 tarihli La Haye Sözleşmesinin usule ilişkin şartları ile birebir paralellik arz etmektedir.

Dosya, Kabul eden devletin merkezi makamı tarafından olumlu sonlandırılırsa, Türkiye merkezi makamına gönderilir. Olumlu sonuçlanan dosya, İl Müdürlüğüne bildirilir. Dosya İl Müdürlüğü tarafından, yetkili aile mahkemesine iletilerek, evlat edinme davasına taraf olarak davaya girilir. Aileye hukuki danışmanlık yapılır. Aile Mahkemesi'nde evlat edinme davası görülür[48].

---

[47] "Yerleştirme işlemleri, küçüğün teslimi ve izleme" başlıklı Tüzüğün 17.maddesine göre, "(1) Küçük, bir yıllık bakım ve eğitimi için geçici bakım sözleşmesi imzalanarak, (menşe devlet) Merkezi Makamın gözetim ve denetiminde evlât edinecek kişi veya eşlere teslim edilir. (2) Küçüğün kabul eden Devlete gönderilmesi, evlât edineceklerin refakatinde, güvenli ve uygun koşullarda gerçekleştirilir. (3) Kabul eden Devletin merkezi makamından evlât edinilecek küçüğe, bir yıllık izleme süresi içerisinde, gerekirse sağlık ve eğitim konularının takibi yetkisi ile sınırlandırılmış bir yasal temsilcinin tayin edilmesi istenebilir. (4) İzleme süresi içerisinde, kişi veya eşler (menşe devlet) Merkezi Makamın ve kabul eden Devletin merkezi makamının bilgisi olmaksızın yerleşim yerlerini değiştiremez ve onayları olmaksızın ülke dışına çıkamazlar. (5) Merkezi Makam, evlât edinmek üzere yanlarına küçük yerleştirilen kişi veya eşler ile küçüğün, kabul eden Devletin merkezi makamı tarafından periyodik olarak izlenmesini ve düzenlenen raporların gönderilmesini talep eder".

[48] Yabancılık unsuru taşıyan evlat edinme ilişkisinin kurulması bakımından Türkiye'de dava açıldığında, MÖHUK'nun 1.maddesi uyarınca, milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır. 1993 tarihli La Haye Sözleşmesi kapsamına girmeyen yabancı unsurlu evlat edinme ilişkilerinin kurulmasına ilişkin açılan davalarda, MÖHUK m.18/f.1 uygulanarak, evlat edinme ilişkisinin kurulması için gerekli olan evlat edinme ehliyet ve şartlarının oluşup oluşmadığının tespitinde uygulanacak yetkili hukuk bulunur. MÖHUK l8/f.1 uyarınca, evlât edinme ehliyet ve şartları hakkında taraflardan her birinin evlât edinme anındaki millî hukukunun uygulanacağı, 2. fıkrasında, evlat edinmeye ve edinilmeye diğer eşlerin rızası konusunda eşlerin milli hukuklarının birlikte uygulanacağı, 3.fıkrasında, evlât edinmenin hükümleri, evlât edinenin millî hukukuna, birlikte evlât edinme halinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tâbi olacağı kabul edilmiştir. Kanun, evlât edinme ehliyet ve şartlarını taraflardan her birinin evlât edinme anındaki millî hukukuna tâbi tutmuştur.
Sözleşmede ise, merkezi makamın evlât edinme ehliyet ve şartlarını, çocuk yönünden menşe devlet hukukuna; ebeveyn yönünden ise, kabul eden devlet hukukuna tabi tutulmuştur. Nitekim, Sözleşmede vatandaşlık esası kabul edilmemiş, menşe devlet ve kabul eden devlet kavramlarında, esas olarak, çocuğun veya evlat edinecek kişi veya eşlerin mutad meskenleri esas

Sözleşme kapsamında, evlat edinme ilişkisinin kurulmasına ilişkin Türkiye'de açılan davada, Sözleşmenin uygulama alanına giren bir evlat edinme ilişkisinin bulunup bulunmadığının ve evlat edinme ehliyet ve şartlarına ilişkin olarak, Sözleşmede öngörülen evlat edinmenin maddi ve usuli şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği tespiti edilecektir[49]. Menşe devlet olarak

alınmıştır. Sözleşmede mutat mesken (*habitual residence*) bağlama noktası olarak kabul edilmiştir.

Mutat mesken kavramının açık bir tanımı olmamakla birlikte devamlılık gösteren ve *"kişinin hayat ilişkilerinin merkezî"* şeklinde ifade edilmektedir. Mutat mesken kavramı son zamanlarda yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış olup özellikle son 30 yıldır Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı ve Avrupa Konseyi sözleşmelerinin kabul ettiği bir bağlanma noktası olmuştur. Mutat mesken kavramının özellikle, birden çok millî hukukun söz konusu olduğu aile hukuku ilişkilerinde tercih edilen bağlama sebebi olduğu gözlenmektedir. Türkiye, mutat mesken bağlanma noktasının kabul edildiği bir çok Lahey ve Avrupa sözleşmelerine katılmakla bu kriter Türk hukukunda doğrudan uygulanabilirlik niteliğini kazanmıştır.

İlk bakışta paralellik arzetmeyen bu hükümler, menşe devletin ya da kabul eden devletin kanunlar ihtilafı kurallarını da kapsıyorsa, sonuç aynı olacaktır. Sözleşmede, kanunlar ihtilâfı ile ilgili bu hükümleri geçersiz kılan herhangi bir kural mevcut değildir.

[49] 4721 sayılı Medeni Kanunu'nun Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesi hükümleri ile kıyaslandığında, MK m. 305'de *"deneme süresi"*nin öngörülmesi, ikinci olarak "çocuğun yüksek yararı"nın olmazsa olmaz koşul olarak kabul edilerek, evlat edinmenin herhalde *"çocuğun yararına olması ve evlât edinenin diğer çocukların yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi"* esasları öngörülmüştür. Eski Medenî Kanundan farklı olarak evlât edinenin çocuklarının olması, evlât edinmeye engel sayılmamıştır. Böylece her iki sözleşmedeki çocuğun yararının "en başta gelen husus" olduğu anlayışı aynen benimsenmiş ve bu ilke Kanunda açıkça yer almıştır (Sözleşme m.1, 4).

Kanun maddesinde, *"evlât edinenin çocuğunun bulunmasının evlât edinmeye engel sayılmaması"* da, anılan Sözleşmelerin "çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için bir aile ortamında yetiştirilmesi hedefi yönünden yerinde bir düzenleme olarak kabul edilmelidir. Kanunun, *"eşlerin ancak birlikte evlât edineceklerini"* öngören 306. ve *"evli olmayan kişinin belirli yaş koşulu"* ile evlât edinmesine cevaz veren 307. madde hükümleri, Sözleşme hükümleriyle paralellik arz etmektedir (Sözleşme m. 2).

Kanun, ayırt etme gücüne sahip çocuğun evlât edinilmesinde *"rıza"* şartını aramıştır (m. 308/2). *"Rıza"* kavramı *"çocuğun görüşlerini açıklama ve görüşlerine ağırlık verilmesi"* anlamı yanında aynı zamanda *"bağlayıcılık"* unsurunu da ihtiva etmektedir. Bu şekilde Kanun çocuğun yalnızca görüşlerini açıklama ve görüşlerine ağırlık verilmesi hakkını güvence altına almayıp ayrıca çocuğun görüşlerin bağlayıcı olacağını bildirmiştir. Kanunun *"evlât edinmede ana ve babanın rızası ile bu rızanın yetkili mahkeme önünde sözlü ve yazılı olarak tutanağa geçirilmesini"* öngören 309. madde hükmü de Sözleşmenin şekli şartlara ilişkin 4/d/3. maddesine uygun bulunmaktadır.

Kanunda eksiklik olarak ifade edebileceğimiz husus ise, Sözleşmenin (m. 4) aksine yetkili makamlarca ayırt etme gücüne sahip çocuğun evlât edinmenin sonuçları ve buna rızası hakkında yeterince bilgilendirilmesi hakkıyla ilgili olarak maddî bir düzenlemenin yer almamış olmasıdır. Oysa çocuğun evlât edinmeye rızasını açıklama hakkının ön koşulu, bilgi edinme hakkıdır. Çocuğa mümkün olan tüm bilgiler sağlandıktan sonra gerçek bir "rıza"dan söz edilebilir. Aslında bir karar ancak bilgi temeline dayandığında özgürce verilmiş bir karar

Türkiye'de dava açıldığında, menşe devlet hukukuna göre, çocuğun; kabul eden devlet hukukuna göre, evlat edinen kişi ya da kişilerin evlat edinme ehliyet ve şartlarına sahip olup olmadığı araştırılacak ve buna göre evlat edinme kararı verilecektir[50].

olabilir. Bu açıdan Kanunun, çocuk haklarına yaklaşımı ve özellikle çocuğun yüksek yararlarını amaçladığı göz önüne alındığında, çocuğa tanınan rızasını alma hakkının aynı zamanda bilgilendirmeyi de kapsadığının kabul edilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Yetkili makamlar, çocuğun mevcut koşullar ile bunların muhtemel sonuçları hakkında gerekli şekilde bilgilendirilmesini sağlamak yükümlülüğü altındadır. Kanunun, evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı bir biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilmesi ve araştırmada özellikle evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması ve ayrıca evlât edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşüncelerinin değerlendirilmesi (m. 316) konularında getirdiği düzenlemeler Sözleşmenin, evlât edinmeye etkili olabilecek her türlü durum ve koşulların araştırılması gereğine ilişkin 5. maddesinin karşılığını oluşturmaktadır.
Kanunun 314/son maddesinde de, Sözleşmenin 30 ve 31. maddelerinde yer alan çocukla ilgili olarak elde edilen bilgilerin gizliliği kuralına benzer bir düzenleme yapılarak evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgilerin mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanmayacağı hükme bağlanmıştır. Yine Kanunun 320. maddesinde, ana ve babanın rızasının, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilmeyeceği yolunda getirilen düzenleme Sözleşmenin uygulanmasında ortaya çıkan çocuk doğmadan önce sosyal, ekonomik veya kültürel sebeplerle baskı altında evlât edinmeye izin verilebileceği şeklindeki mülâhazaların bertaraf edilmesi açısından yerindedir. Nitekim Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı 19. Özel Komisyon toplantısında da, bu hususta ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü menşe devletin iç hukukuna bırakılmıştır. Kanunun, kim olduğu bilinmeyen veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunan veya küçüğe karşı özen yükümlüğünü yeterince yerine getirmeyen ana ve babadan birinin rızasını aramayan 311. maddesi, Sözleşme anlamında çocuğun yüksek yararlarını gözeten bir güvence olarak nitelenmelidir. Evlât edinmenin hükümlerini belirleyen 314. maddesinde mevcut düzenlemeye göre, ana ve babaya ait haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer. Bu hüküm, Sözleşmedeki *"çocuk ile evlât edinen ebeveyn arasında yasal ana, baba-çocuk ilişkisini"* ifade etmektedir. Çocuk ile evlât edinen ebeveyn arasındaki velâyet ilişkisi tüm uluslararası belgelerde de belirtildiği gibi, evlât edinmede, çocuğun kendi ailesindeki eşdeğer hak ve korumadan yararlanması ilkesi ile birlikte *"çocuğun aileye, ilişkilerinde sürekliliğe ve güven duygusuna gereksiniminin"* bir sonucu, vazgeçilemez bir koşuludur. Öyle ki Sözleşmenin 2'nci maddesinde, Sözleşmenin sadece sürekli bir ana, baba-çocuk ilişkisini kuran evlât edinmeler hakkında uygulanacağı açıkça belirtilmiş, 26. maddesi ile de evlât edinmenin tanınmasının çocuk ile evlât edinen ebeveyn arasında yasal ana, baba-çocuk ilişkisi ile evlât edinenin çocuğa karşı velâyet sorumluluğu sonuçlarını doğuracağı açıklanarak bu husus bir defa daha teyit edilmiştir.

[50] Bu iki hukukun kanunlar ihtilafı kurallarının dikkate alınıp alınmayacağı konusunda açıklık bulunmamasına karşın, kanaatimizce yabancılık unsuru taşıyan bir evlat edinme ilişkisi söz konusu ise, MÖHUK uyarınca önce uygulanacak hukuk tespit edilecek ondan sonra bu hukuka göre evlat edinme şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılacaktır.

Evlat edinmenin reddi veya kabulüne karar verilirse, kararın bir örneği İl Müdürlüğü'ne gönderilir. Red kararı verilirse, İl Müdürlüğü Genel Müdürlüğe bilgi verir. Gerekli hukuki girişimlerde bulunarak, İl Müdürlüğü tarafından kararın temyizi yoluna gidilir. Genel Müdürlük, dosya hakkında gerekçeli bir şekilde temyiz yoluna gidilmesi için İl Müdürlüğü'nü yönlendirir. Gerekli görülürse, ilgili bakanlıklarla yazışmalar yoluyla ilgili mevzuat, işleyiş ve durumla ilgili bilgi verilir.

Eğer evlat edinme kararı verilirse, başvuran aile, İl Müdürlüğü'nce nüfus işlemlerini yapmak üzere, Nüfus Müdürlüğü'ne yönlendirilir[51]. Nüfus Müdürlüğü'nde nüfus işlemleri yapılır. İşlemler sırasında bir sorun çıkarsa, yine İl Müdürlüğü'ne bilgi verilir. SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından, uluslararası mevzuat hakkında İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne bilgi verilir ve işlemin tamamlanması sağlanır. Eğer sorun çıkmazsa, çocuğun nüfus cüzdanı çıkartılır ve aile İl Müdürlüğü'ne bilgi verilir. Evlat edinme kararı ile nüfus cüzdanı örneği dosyaya kaldırılarak işlem tamamlanır ve evlat edinme vaka sonlandırma formu (EE- 9) ve mahkeme kararı SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne gönderilir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nce istatikler işlenir ve yurtdışı merkezi makamına EE-9 formu ve mahkeme kararı gönderilerek bilgi verilir ve dosya kapatılır. EE-9 formu Sözleşmeye göre evlat edinme işleminin tamamlandığını gösteren bir formdur. Bu form ile birlikte merkezi makam sözleşmeye uygunluk belgesi[52] düzenlediğinde, evlat edinmeye ilişkin Türk mahkeme kararı, tüm akit devletlerde doğrudan tanınır.

"Evlât edinme işleminin uygun görülmemesi" halinde, 18.madde hükmü uyarınca, "(1) Ülkelerarası evlât edinilecek küçüğün evlât edineceklerin yanında sürekli kalmasının, küçüğün yüksek yararına uygun olmayacağının tespit edilmesi durumunda, Merkezi Makam tarafından kabul eden Devletin merkezi makamından küçüğün evlât edineceklerden geri alınması ve öncelikle geçici bakımının sağlanması istenir. Kabul eden Devlet Merkezi Ma-

[51] "Evlât edinme işleminin tamamlanması ve nüfusa kayıt" başlıklı Tüzüğün 14.maddesi gereği, 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 29. maddesi hükmü gereğince, evlât edinme kararı mahkeme tarafından on gün içinde o yerin Nüfus Müdürlüğüne bildirilir. Evlât edinme olayı aile kütüklerine tescil edilir ve evlât edinilenin kaydı evlât edinenin aile kütüğüne taşınır. (2) İl Müdürlüğü, Kimlik Paylaşımı Sisteminden veya nüfus idaresinden temin edeceği nüfus olayı kayıt örneğini evlât edinme dosyasına koyar ve evlât edinme işleminin tamamlanmasına ilişkin belgeyi en geç bir ay içerisinde Kuruma gönderir.

[52] Tevsik belgesinin menşe devlet yetkili makamı tarafından hazırlanması ve aslının evlat edinen kişi veya aileye verilmesi, bir örneğinin kabul eden devlet merkezi makamına gönderilmesi, bir örneğinin de menşe devlet merkezi makamında kalması gerektiği belirtilmektedir. Bkz. www.hcch.net, Guide to Good Practice, s.91, no.383.

kamı ile işbirliği yapılarak küçüğün bu Tüzüğün 16. maddesinin dördüncü fıkrasında öncelik verileceği belirtilen kişi veya eşlerin yanına gecikmeksizin yeniden yerleştirilmesi ya da uzun süreli bakım olanakları araştırılır. Bunun mümkün olmaması durumunda ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası da alınarak ülkeye güvenli bir şekilde dönmesi sağlanır.

Görüldüğü üzere, Türkiye SHÇEK Genel Müdürlüğü Menşe devlet merkezi makamı olarak hareket ettiğinde, evlat edinme davası, Türk mahkemesinde açılmakta ve evlat edinmeye ilişkin mahkeme kararı Türk mahkemesinden alınmaktadır[53]. Türk mahkemesi kararının Türkiye'de sonuçlarını doğurabilmesi için tanınması gerekmemektedir. Türk mahkemesinden verilen karar ile evlat edinme ilişkisi kurulmuştur. Evlat edinmenin yapıldığı ülke menşe devlet yetkili makamı (merkezi makam ile aynı olmak zorunda değil), bu evlat edinmenin sözleşmeye uygunluğu tespit eden "tevsik belgesi"ni[54] düzenleyecek ve kabul eden devletin merkezi makamına iletecektir. Tüm akit devletler ve kabul eden devlet kanunen, ayrıca bir tanıma işlemine gerek olmaksızın, bu evlat edinme işlemini doğrudan tanıyacaktır (Sözleşme m. 23).

Bu durumda, evlat edinen kişiler, tevsik belgesi ile nüfus idaresine gidip, evlat edinme işlemini nüfusa işlettirebilecektir. İşlemler sırasında bir sorun çıkarsa, kabul eden devlet merkezi makamı, ilgili Nüfus idaresine bilgi vererek, işlemin tamamlanması sağlar. Sözleşmeye uygun olarak yürütülmüş ve sözleşmeye uygunluğu tevsik belgesi ile onaylanmış bir evlat edinmenin kabul eden devlet veya diğer akit devletlerde hüküm ve etkilerini doğurmasını için, ayrıca bağımsız bir tanıma davası açılmasına ve tanıma kararı alınmasına lüzum yoktur. Bu evlat edinme işlemi Sözleşmenin 23.maddesi uyarınca, doğrudan tanınacaktır.

Aynı şekilde, kabul eden devlette veya Sözleşmeye akit devletlerden birinde görülmekte olan bir davada, Sözleşmeye uygunluğu tevsik edilmiş yabancı

[53] Bu durumda Türk mahkemesi kararı, evlat edinme işlemini kuran yenilik doğurucu (inşai) nitelikte bir karardır. Yabancılık unsuru taşıyan bu evlat edinme işlemi sözkonusu ise, hakim, MÖHUK'nun ilgili maddeleri uyarınca, evlat edinme sözleşmesinin taraflarının evlat edinme ehliyet ve şartlarını haiz olup olmadığını tespit edecektir.

[54] Tevsik belgesi örnek form için bkz. www.hcch.net. Bu form Ekim 1994 özel komisyon raporuna ek olarak hazırlanmıştır (EK C). Bu form menşe devlet merkezi makamı tarafından düzenlenecektir. Formda, evlat edinilen, ailesi ve evlat edinenlere ilişkin bilgiler ile menşe devlette evlat edinmeye ilişkin makam kararı, Sözleşmeye uygun olarak menşe devlet ve kabul eden devletin anlaşmalarını takiben evlat edinmenin gerçekleştiği, bu anlaşmanın tarihi ve son olarak bu evlat edinmenin, evlatlık ile gerçek ailesi arasındaki hukuki ilişkiyi koparma etkisinin olup olmadığı belirtilmektedir.

evlat edinme kararı doğrudan tanınacak, kendiliğinden kesin hüküm ve kesin delil etkisine sahip olacaktır. Mahkemenin yabancı evlat edinme kararının tanınmasına ilişkin olarak bir tanıma kararı vermesine gerek bulunmamaktadır[55].

B. Kabul Eden Devlet Sıfatıyla

Türkiye'de mutad meskeni bulunan kişi veya eşler Sözleşmeye akit yabancı devletlerden birinden çocuk evlat edinmek istediğinde, Türkiye kabul eden devlet sıfatıyla, evlat edinme işlemlerini yürütecektir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul eden Devlet olduğu ülkelerarası evlât edinmede uygulanacak usul, Tüzüğün 19.maddesinde düzenlenmiştir.

Yerleşim yeri yurtdışında bulunan küçüğü evlât edinmek isteyen kişi veya eşler, bulundukları yerin (SHÇEK) İl Müdürlüğü'ne -merkezi makama gönderilmek üzere- yazılı başvuruda bulunurlar. Bu yazılı başvuru Türkiye'de tek yetkili Merkezi Makam olan SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Dairesine gönderilir (m.19/f.1).

Evlât edinmeye ilişkin işlemler, bu Tüzüğün ilgili hükümleri ile Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme hükümleri çerçevesinde Merkezi Makam tarafından menşe Devlet merkezi makamı ile işbirliği yapılarak tamamlanır (m.19/f.2).

Ülkelerarası evlat edinmelerde, çocuk evlat edinilmek istenen ülkeden, talepte bulunan kişi veya eşlerin yanına yerleştirilebilecek özelliklerde uygun çocuk olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. SHÇEK Genel Müdürlüğü, La Haye sözleşmesine taraf olan ülkelerde yetkilendirilmiş merkezi makamlar aracılığıyla bu işlemleri sürdürmektedir[56].

Türkiye kabul eden devlet olduğunda, yukarıda anlatılan usul tersine ama aynen geçerli olacaktır.

Türkiye'de yaşayan ve yurtdışından evlat edinmek isteyen müracaatçı kişi ya da aile, Türkiye'de merkezi makama başvuru yapar, müracaat uygun görülmezse, merkezi makam dosyayı kapatmaya karar verir. Ancak müracaat

---

[55] Bkz. ileride Bölüm VIII. A ve B.1. Görülmekte olan davada kontrol.

[56] Yurtdışından çocuk evlat edinmek isteyen eşler genelde belirledikleri bir çocuk hakkında işlem sürdürürken Kuruma başvurmaktadırlar. Bu başvuruyu da çocuğun bulunduğu ülkenin evlat edinme konusundaki yetkili kurumu resmi olarak yapmaktadır. Yurt dışında (örneğin afet bölgesinden) belirlenmiş bir çocuk yok ise, doğrudan Kuruma başvurulmaktadır.
Diğer ülkelerle ise ISS kanalı ile iletişim kurulmaktadır. Ancak bahsedilen kurumların bulunmadığı ülkelerde, evlat edinme talebindeki kişi veya eşlerin o ülkenin yetkili kurumu hakkındaki iletişim bilgilerini Kuruma bildirmesi işlemleri hızlandırmaktadır.

uygun görülürse, yurtdışındaki yani çocuğun bulunduğu devletteki menşe devlet merkezi makamına evlat edinmek isteyen kişi ya da aile hakkında genel bir dosya gönderilir.

Dosya yurtdışı menşe devlet merkezi makamınca incelenerek, La Haye Sözleşmesi ve ülkelerindeki mevzuat ve işleyiş hakkında, Türkiye merkezi makamına bilgi verilir.

Türkiye'de merkezi makam, başvuran ile karşılıklı görüşme yapar. Aile şartları uygun görmezse, müracaatından vazgeçer ve dosya kapatılır. Aile şartları uygun görürse, Türkiye'de merkezi makam tarafından dosya ayrıntılı şekilde hazırlanarak, yurtdışında menşe devlet merkezi makamına gönderilir.

Yurtdışı menşe devlet evlat edinme merkezi makamı, mevzuat çerçevesinde dosyayı inceler. Dosyada eksiklik bulunursa ya da sakıncalı görülen durumlar varsa, bunları belirtilerek, Türkiye'de kabul eden devlet merkezi makamına bilgi verilir. Türkiye merkezi makamı dosyayı inceler ve menşe devlet merkezi makamının kararını başvuran ile paylaşılır. Yurtdışı menşe devlet merkezi makamı dosyayı tamamen reddetmiş ise ve aile ile uzlaşma mümkün değilse, dosya kapatılır ya da eksiklikler tamamlanarak dosya yeniden gönderilir. Yurtdışı menşe devlet merkezi makamı sözleşme ve mevzuat çerçevesinde dosyayı yeniden inceler. Dosya mevzuata uygun görülürse, aileye çocuk yerleştirmek üzere, merkezi makam onayı alınır.

Ülke genelinde evlat edindirilemeyen çocukların listeleri ile aile dosyaları eşleştirilir. Uygun çocuk bulunamazsa, aileye bilgi verilerek beklenmesi istenir. Türkiye merkezi makamı, başvuran ile görüşür ve aile beklemeyi kabul ederse, menşe devlet merkezi makamına bilgi verir; aile, beklemeyi kabul etmezse, dosya kapatılır. Yurtdışındaki menşe devlet merkezi makamı, aile ile çocuğu eşleştirdiğinde, çocuğun dosyası Türkiye'de merkezi makamına gönderilir ve ailenin ilgili kurum ile bağlantı kurarak, randevu alması istenir. Aynı zamanda, menşe devlet ülkesindeki işlemler hakkında detaylı bilgi verilir. Türkiye merkezi makamı, çocuk dosyası üzerinden aile ile görüşme yapar. Aile çocuğu görmek istemeyip, vazgeçerse, dosya kapatılır. Ama başka bir çocuk için beklemeye karar verdiğini bildirirse, süreç devam eder. Aile çocuğu görmeyi kabul ederse, yurtdışı merkezi makamı, yurtdışı menşe devlet merkezi makamına bilgi verir, uygun bir zamana randevu alarak çocuğu görmeye gider. Aile çocuğu almak istemezse, yurtdışı menşe devlet merkezi makamı, Türkiye'de merkezi makama haber verir. Aile çocuğu almak isterse, Türkiye merkezi makamında çocuğun ülkeye kabulü ile ilgili resmi işlemler tamamlanır. İlgili Türk konsolosluğuna çocuk ve ailenin dosyaları gönderilir. Çocuğun bulunduğu ülke merkezi makam tarafından gönderilen dosyalar Konsolosluk tarafından incelenir. Çocuğun vasisinin

izni alınarak, aile tarafından konsolosluk ve pasaport işlemleri yapılır. Konsolosluk incelemesi sonucu, sonuç olumsuz ise, kabul eden devlet merkezi makamına bilgi verilir. Uluslararası mevzuat hakkında ilgili kurum ya da kurumlara gerekli bilgi verilerek yazışmalar yapılır ve sorun çözümlenir. Yurtdışı menşe devlet merkezi makamı tarafından, çocuğun kabul eden devlete yerleştirilmesi sağlanır.

Bu işlem tamamlanınca, menşe devlet merkezi makamı, Türkiye merkezi makamına haber verir ve deneme süresince izleme raporları hazırlanarak, kendisine gönderilmesini ister. Aile, Türkiye'de merkezi makam tarafından menşe devlet hukukunda belirlenen süre ile takip edilir ve süre sonunda dosya değerlendirilir. Türkiye'de kabul eden devlet sıfatıyla merkezi makam, dosyayı olumsuz sonuçlandırırsa, yurtdışı menşe devlet merkezi makamına bilgi verir ve Sözleşme m.21 ve Tüzük m. 18 uyarınca, gerekli ise, çocuğun menşe devlete iadesi sağlanır.

Dosya, olumlu sonlandırılırsa, yurtdışı menşe devlet merkezi makamına gönderilir. Menşe devlet merkezi makamı da, evlat edinme işleminin hukuken kurulması amacıyla gerekli kararın alınması için dosyayı yetkili adli ya da idari makama ileterek, başvuruyu yapar. Menşe devlet merkezi makamı, eğer evlat edinme işleminin tamamlanması için, o ülkede mahkeme kararı alınması gerekiyorsa, evlat edinme davasına taraf olarak davaya girer. Aileye hukuki danışmanlık yapar. Evlat edinmenin reddi veya kabulüne karar verildiğinde, kararın bir örneği menşe devlet merkezi makamına gönderilir. Menşe devlet merkezi makamı gerekli hukuki girişimlerde bulunarak, kararı temyiz etmeli, gerekli görülürse, mahkemeye veya ilgili kuruma, Sözleşme, ilgili mevzuat, işleyiş ve durumla ilgili bilgi vermelidir. Eğer evlat edinme kararı verilirse, başvuran aile, menşe devlet merkezi makamında, nüfus işlemlerini yapmak üzere, Nüfus Müdürlüğü'ne yönlendirilir. Nüfus Müdürlüğü'nde nüfus işlemleri yapılır. İşlemler sırasında bir sorun çıkarsa, yine menşe devlet merkezi makamına bilgi verilir ve merkezi makam, ilgili Nüfus idaresine bilgi vererek, işlemin tamamlanması sağlanır. Eğer sorun çıkmazsa, çocuğun nüfus cüzdanı çıkartılır.

Yurtdışındaki menşe devlet merkezi makamı tarafından, Türkiye'de kabul eden devlet merkezi makamına (SHÇEK Genel Müdürlüğü), evlat edinme işleminin tamamlandığına ilişkin form ile ilgili adli ya da idari karar gönderilerek, bilgi verilir ve dosya kapatılır. Burada menşe devlet yetkili makamı, ülkelerarası evlat edinme işleminin sözleşmeye uygunluğunu tespit eden

"tevsik belgesi"[57] düzenlemeli ve bu kopyanın birini kendisinde saklayarak, aslını evlat edinene, bir kopyasını ise, kabul eden devlet merkezi makamına (SHÇEK Genel Müdürlüğü) göndermelidir. Tevsik belgesi olduğu takdirde, tüm akit devletlerde ülkelerarası evlat edinme işlemi doğrudan tanınır (Sözleşme m.23).

Menşe devlet ülkesinde, evlat edinme işleminin kurulmasına ilişkin adli ya da idari makam kararı alındıktan sonra, kabul eden devlet olarak Türkiye merkezi makamına adli ve idari makam kararı ile birlikte evlat edinme işleminin sözleşmeye uygun olarak tamamlandığına ilişkin yetkili makam tarafından düzenlenmiş "tevsik belgesi" gönderildiğinde, Sözleşmenin 23.maddesi uyarınca, bu ülkelerarası evlat edinme işlemi, ayrıca tanıma kararı alınmasına gerek olmaksızın, doğrudan Türkiye'de tanınacaktır.

Bu durumda, evlat edinen kişiler, tevsik belgesi ile nüfus idaresine gidip, evlat edinme işlemini nüfusa işlettirebilecektir. İşlemler sırasında bir sorun çıkarsa, kabul eden devlet merkezi makamı, ilgili Nüfus idaresine bilgi vererek, işlemin tamamlanması sağlar. Sözleşmeye uygun olarak yürütülmüş ve sözleşmeye uygunluğu tevsik belgesi ile onaylanmış bir evlat edinmenin kabul eden devlet veya diğer akit devletlerde hüküm ve etkilerini doğurmasını için, ayrıca bağımsız bir tanıma davası açılmasına ve tanıma kararı alınmasına lüzum yoktur. Bu evlat edinme işlemi Sözleşmenin 23.maddesi uyarınca, doğrudan tanınacaktır.

Aynı şekilde, kabul eden devlette veya Sözleşmeye akit devletlerden birinde görülmekte olan bir davada, Sözleşmeye uygunluğu tevsik edilmiş yabancı evlat edinme kararı doğrudan tanınacak, kendiliğinden kesin hüküm ve kesin delil etkisine sahip olacaktır. Mahkemenin yabancı evlat edinme kararının tanınmasına ilişkin olarak bir tanıma kararı vermesine gerek bulunmamaktadır. Tevsik belgesinin ibrazı yeterlidir[58].

[57] Tevsik belgesi örnek form için bkz. www.hcch.net. Bu form Ekim 1994 özel komisyon raporuna ek olarak hazırlanmıştır (EK C). Bu form menşe devlet merkezi makamı tarafından düzenlenecektir. Evlat edinilen, ailesi, evlat edinenlere ilişkin bilgiler ile menşe devlette evlat edinmeye ilişkin makam kararı, Sözleşmeye uygun olarak menşe devlet ve kabul eden devletin anlaşmalarını takiben evlat edinmenin gerçekleştiği, bu anlaşmanın tarihi ve son olarak bu evlat edinmenin, evlatlık ile gerçek ailesi arasındaki hukuki ilişkiyi koparma etkisinin olup olmadığı belirtilmektedir.

[58] Bkz. ileride Bölüm VIII. A ve B. 1 "Görülmekte olan davada kontrol".

VI. DOĞRUDAN TANINAN EVLAT EDİNME KARARININ HUKUKİ ETKİLERİ

Sözleşmenin 26. ve 27.maddelerinde, doğrudan tanınan evlat edinmelerin hukuki etkileri düzenlenmiş ve bazı kurallar kabul edilmiştir.

Birinci kural, tanınan evlat edinme kararının, asgari etkileri tespit edilmesidir[59]. Sözleşmede öngörülen şekilde evlat edinmenin doğrudan tanınması, çocuk ile evlat edinen ebeveyn arasındaki gerçek ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulması sonucunu doğurur (m. 26/1/a). Buna göre de, evlat edinenin evlat edindiği çocuğa karşı velayet sorumluluğu doğar (m.26/1/b).

İkinci kural, evlat edinme kararı ile evlat edinmenin gerçekleştiği menşe devlet hukukuna göre, çocuk ile asıl ana babası arasındaki hukuki ilişki sona ermiş ise, bu hukuki sonuç sözleşmeye taraf diğer devletlerde de tanınır (m. 26/1/c). Bu şekilde sözleşmenin tam bir nesep bağı kuran evlat edinme ilişkisini kural olarak benimsediği söylenebilir[60]. Burada "radikal hukuk daima üstün çıkar" kuralının benimsendiği de söylenmektedir[61].

Üçüncü kural ise, yurt içinde denk tutulmadır[62]. Bir tam evlat edinmede, evlatlık, tanıyan devletin evlat edinme hukukuna göre, evlatlık çocuklar gibi eşit hakları elde eder (m. 26/f.2)[63]. Madde hükmü aynen şöyledir: "*Bir evlât*

[59] Marx, s. 848.

[60] Öztekin Gelgel, s.133, 144-145.

[61] Marx, s.848.

[62] Marx, s. 848.

[63] Kabul eden devlet olarak Türkiye'de menşe devlette verilen adli ya da idari karar doğrudan tanındıktan sonra, aynen Türkiye'de evlat edinilmiş çocuk gibi eşit hakları elde eder. Böylelikle, evlât edinme kararının verilmesinden sonra ana babaya ait haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer (Tüzük m.20/f.1). Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur (f.2). Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse küçüğe yeni bir ad verebilir. Yeni ad verilirken ayırt etme gücüne sahip küçüğün görüşü alınır (f.3). Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına, ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır. Tek başına evlât edinilmesi halinde de aynı yöntem uygulanır (f.4). Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında bağ kurulur. Evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir (f.5). Ancak, menşe devlet ülkesinde tam evlat edinme kararı verilmişse, tanıyan devletin, sözleşme gereği, evlat edinme işlemini tam evlat edinme şeklinde tanıması gereklidir (Sözleşme m. 26/f.1/c). Örneğin, yabancı ülkede yaşayan bir Türkün Türkiye'de evlat edinmesi hali de Sözleşme kapsamında ülkelerarası bir evlat edinme işlemidir. Nitekim, evlat edinecek kişi ile evlatlığın mutad meskenleri farklı akit devletlerde bulunmaktadır ancak evlat edinecek kişinin ve evlatlığın ve evlatlığın gerçek ailesi ile ilişkisi Türk nüfus kayıtlarında bulunmaktadır. Ancak menşe devlette tam evlat edinme kararı verilmiş ise, Sözleşme kapsamında, nüfus kütüğünde, evlatlığın gerçek ailesi ile ilişkisi kopacak şekilde işlenmelidir.

edinme hali, daha önce mevcut olan yasal ana, baba-çocuk ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğuruyorsa, çocuk, kabul eden Devlette ve evlât edinmenin tanındığı diğer bir Âkit Devlette, bu Âkit Devletlerin her birinde sahip olduğu evlât edinmeden doğan haklardan aynen yararlanacaktır".

Dördüncü kural ise, uygunluk prensibidir[64]. Tanımayı kabul eden akit devlet, kendi hukuk düzeninin daha uygun olan hükümlerini, isterse, evlatlık için de kullanabilir. Madde hükmü aynen şöyledir: "*Bir önceki fıkra hükümleri, evlât edinmeyi tanıyan Âkit Devlette yürürlükte bulunan ve çocuğun daha lehine olan hükümlerin uygulanmasını engellemez*" (m. 26/f.3) .

Özel komisyonun en son ve beşinci kural olarak ve mutlak şekilde kabul eden devlet için bir transformasyon opsiyonu tahsis etmiştir[65]. Bu hukuki terim sayesinde, menşe devletin basit evlat edinme kararını sözleşmeye göre doğrudan tanıyan kabul eden devlet, eğer kabul eden devletin kanunları tam evlat edinmeyi kabul ediyorsa veya 4. maddenin (c) ve (b) bentlerinde öngörülen muvafakatlar tam evlât edinme amacıyla verilmiş veya verilmekte ise, tanınan basit evlat edinmeyi tam evlat edinmeye çevirebilir (m. 27).

VII. DOĞRUDAN TANIMA ENGELİ OLARAK "KAMU DÜZENİ"

Yukarıda da belirtiğimiz üzere, Sözleşmeye uygunluğu, yapıldığı devletin yetkili makamları tarafından tevsik edilen bir evlat edinme, diğer akit devletlerce, evlat edinmeye ilişkin karar hakkında tanıma kararı alınmasına gerek olmaksızın, doğrudan tanınır (m. 23/f.1).

Akit devlet, evlat edinmenin tanınmasını, **çocuğun menfaatini** de dikkate almak suretiyle, *ancak kamu düzenine açıkça aykırı (manifestly contrary to its public policy)* ise reddebilir (m. 24)[66]. Ancak, Sözleşmeye ilişkin açıklayıcı raporda da belirtildiği üzere, akit devlet yetkili makamlarının Sözleşmenin 24.maddesi uyarınca verdiği doğrudan tanımanın reddine ilişkin kararlar diğer akit devletlerde Sözleşmenin 23.maddesi kapsamında doğrudan tanınmayacaktır[67].

---

[64] Marx, s. 848.

[65] Marx, s. 848.

[66] Nomer/Şanlı, s. 282, s. 503; Nomer, *MUH*, s. 180, kn.444; Cheshire/North&Fawcett, s. 1171; G.Parra-Aranguren, *Explanatory Report*, s.60, no. 408 (www.hcch.net). Les Effets en France d'une décision étrangère d'adoption et la Convention de La Haye du 29 mai 1993 (s.147-149), Receuil Dalloz Sirey De Doctrine, De Jurisprudence et De Legislation, Année 1995, Editions Dalloz, Paris, 1995, s.147.

[67] G. Parra-Aranguren, *Explanatory Report*, s. 60, no. 410.

Evlat edinmenin doğrudan tanınmasının "çocuğun menfaati de dikkate alınmak suretiyle, *ancak* (tanıyan devletin) *kamu düzenine açıkça aykırılığı"* halinde engellenebileceği kabul edildiğinden, Sözleşmenin 24.maddesinde bir doğrudan tanıma engeli kabul edildiği tespit edilmektedir.

Sözleşmenin 24.maddesi ile kabul edilmiş tek doğrudan tanıma engeli "tanıyan devletin kamu düzenine açıkça aykırılık"tır. Bu durum MÖHUK m. 54/c bendinde kabul edilen tanıma şartlarından biridir. Ancak, 1993 La Haye Sözleşmesi "kamu düzenine açıkça aykırılık" halini milli hukuk sisteminden koparmış ve "kamu düzenine açıkça aykırılık" halini "çocuğun menfaati" ile sınırlamıştır. Kamu düzeninin müdahale alanı "çocuğun menfaati" ile sınırlandırılmak suretiyle, uygulamada akit devletlerin gereksiz yere Sözleşmenin 24.madde hükmüne başvurmaları önlenmektedir[68]. O halde, "çocuğun menfaatine", başka bir ifadeyle, "çocuğun üstün yararına" açıkça aykırı olmadıkça, Sözleşmeye uygunluğu tevsik edilmiş evlat edinme kararlarının tanınmasının engellenmesi mümkün değildir. O halde, evlat edinme ilişkisinin tanınmasında kamu düzeninin müdahalesinde rolü olabilecek unsur, ancak çocuğun menfaati olabilir.

O halde, Sözleşme uygulanarak gerçekleştirilen evlat edinmelerin diğer akit devletlerde doğrudan tanınması konusunda tek istisna, "çocuğun yüksek yararı" dikkate alınarak, kamu düzeni engelidir. Eğer bu tanıma, evlât edinmeyi tanıyacak devletin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmekte ise, çocuğun yüksek yararı da göz önünde tutularak reddedilebilir (m. 24). Bundan başka bir engel yoktur, zira, Sözleşmenin 40.maddesi uyarınca, "bu Sözleşmeye herhangi bir çekince konulmayacağı" sözleşmeye taraf akit devletlerce kabul edilmiştir[69].

Sözleşme çerçevesinde gerçekleştirilecek evlat edinmelerde çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil edebilecek durumlarla da kanaatimizce nadiren karşılaşılacaktır. Nitekim, Sözleşmede evlat edinmenin maddi ve usuli şartları o kadar detaylı ve titizlikle düzenlenmiştir ve bu konuda merkezi makamlar arasında tam bir işbirliği sağlanmıştır ki, çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil eden bir durumla karşılaşıldığında, çocuğun mutad meskeni merkezi

[68] Tarman/Önay, s. 352.

[69] Ayrıca, Sözleşmenin 39. maddesinin 2.fıkrasına uygun olarak, bazı Âkit Devletler, bir veya birden çok diğer bazı Âkit Devletlerle karşılıklı ilişkilerinde Sözleşmenin uygulanmasını geliştirmek amacı ile anlaşmalar yaparak, Sözleşmenin 14 ilâ 16. ve 18 ilâ 21. maddelerdeki hükümleri bertaraf ederlerse, böyle bir anlaşmayı yapan Devletler, bir suretini Sözleşme Depozitörüne tevdi ettikten sonra, diğer akit devletler yukarıda anılan hükümleri bertaraf ederek gerçekleştirilen ülkelerarası evlat edinmeleri, tanımayacağını beyan edebilir (m.25).

makamı, kabul eden devletin merkezi makamı ile anlaşma yapmayı reddedip, ülkelerarası evlat edinme işlemine istediği anda son verebilir.

Buna rağmen, ülkelerarası evlat edinme işlemi tamamlandıktan ve çocuğun mutad meskeni makamı tarafından Sözleşmeye uygunluğu tevsik edildikten sonra, evlat edinmenin maddi bir menfaat karşılığı gerçekleştirildiğinin ortaya çıkması veya çocuğun menfaatine aykırı olarak cebren evlat edinme kararı verilmiş olması ve benzeri şekillerde "çocuğun üstün yararına aykırılık" teşkil eden durumlarda, evlat edinme işleminin Sözleşmenin 24.madesi çerçevesinde kamu düzenine açıkça aykırılık nedeniyle doğrudan tanınması engellenebilir

Buna karşın, evlat edinmenin gerçekleştiği menşe devlet (çocuğun mutad meskeni) hukukuna göre, çocuk ile asıl ana babası arasındaki hukuki ilişki sona ermiş ise, başka bir ifadeyle, menşe devlette tam evlat edinme kararı verilmişse, bu hukuki sonuç sözleşmeye taraf diğer devletlerde de tanınacaktır (m. 26/1/c). Bu durumda, Sözleşme gereği, evlat edinme işlemi Türkiye dahil diğer tüm akit devletlerde tam evlat edinme şeklinde tanınmalıdır. Sözleşme ile kabul edilen bu prensibin, Türk kamu düzenine aykırı olduğu ve bu nedenle tam evlat edinme kararının tanınmayacağı ileri sürülemez.

Türk hukukunda bazı milletlerarası sözleşmelerde kabul edilmiş olan "doğrudan tanıma usulü" olarak adlandırdığımız bu usulde, sözleşmelerde kabul edilmiş olan "kamu düzenine aykırılık" gibi doğrudan tanıma engellerinin hangi makam tarafından hangi usulde kontrol edileceği hususu önem arz etmektedir.

VIII. DOĞRUDAN TANIMADA KONTROL USULÜ

A. Genel Olarak

Doğrudan tanıma usulünü kabul eden bazı milletlerarası sözleşmelerde[70] doğrudan tanıma engeli olarak hiçbir kontrol şartının kabul edilmediği tespit

[70] Bazı Ölümlerin Tespitine Dair Sözleşme, sözleşmenin uygulama alanına giren adli veya idari kararların doğrudan tanınmasını engelleyebilecek hiçbir hüküm içermemektedir. Türkiye, Sözleşmeye hiçbir ihtirazi kayıt koymamıştır.
Evlenme ile Nesebin Düzeltilmesi Hakkında Sözleşme, sözleşmenin uygulama alanına giren evlenme ile nesebin düzeltildiğinin tespitine ilişkin mahkeme kararlarının doğrudan tanınmasını engelleyebilecek hiçbir hüküm içermemektedir. Türkiye, Sözleşmeye hiçbir çekince koymamıştır. Bu nedenle, Sözleşmenin 2.maddesinde yer alan gerekçelerle (çocuğun nesep düzeltenlerden olmadığının ispatı, Türkiye'de yapılan bu evliliğin geçerli sayılmaması, Türk vatandaşının evliliğini geçerli saymaması, vatandaşlardan birinden olma çocuğun Türkiye bakımından zina mahsulü olması halleri) ve hatta kamu düzeni gerekçesiyle dahi, ana ve

edilmektedir. Bu durumda, bu sözleşmelerin uygulama alanına giren yabancı kararların doğrudan tanınması hiçbir kontrole tabi tutulmayacaktır.

Buna karşın, 1993 La Haye Evlat Edinme Sözleşmesinin 24.maddesindeki gibi doğrudan tanıma engeli olarak bazı kontrol şartlarının kabul edildiği milletlerarası sözleşmeler[71] uygulama alanı bulduğunda ise, ilgili kişi ya da makamların itirazı halinde, bu kararların Türk hukukunda doğrudan sonuç doğurup doğuramayacağının, başka bir deyişle, doğrudan tanınıp tanınamayacağının kontrolü gerekecektir. Bu kontrolün hangi makam tarafından ve hangi usulde yapılacağı konusuna açıklık getirilmesi Türk hukuku bakımından özel bir önem arz etmektedir.

Nitekim, doğrudan tanıma engellerinin kabul edildiğini tespit ettiğimiz milletlerarası sözleşmelerde, böyle bir kontrolün hangi makam tarafından ve hangi usulde yapılacağından bahsedilmemektedir.

Öncelikle, merkezi makamlar veya diğer idari makamlar tarafından doğrudan tanıma engellerinin kontrolü imkânının bulunup bulunmadığı ele alınmalıdır.

---

babanın milli hukuklarından birine göre evlenme ile nesebin düzeltildiğinin tespitine ilişkin mahkeme kararının ve bu soybağının geçerliliğinin tanınması reddedilemez (m.3).
Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Sözleşme (m.14), Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (m. 7), 1980 tarihli Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (m.8) ve Türkiye-Irak arasındaki adli yardım sözleşmesi (m.84) uyarınca kabul edilen doğrudan tanıma usulünde hiçbir kontrol şartı ve usulü öngörülmemiştir.

[71] Kişi Halleri İşlemlerinin Düzeltilmesi Kararlarıyla İlgili Sözleşmesinin 4.maddesi uyarınca, sözleşme kapsamındaki kişi halleri işlemlerinin düzeltilmesi kararlarının doğrudan tanınmasına ilişkin 2. ve 3.maddesi hilafına, "Ancak, düzeltme, bu Sözleşmenin sınırlarını aştığı veya kendisi bizzat bir hata teşkil ettiği takdirde onun icrası, 2 ve 3 üncü maddeler hükümleri hilafına, adli veya idari üst makamın gerekçeli kararı ile reddedilebilir. Bu üst makamın her Âkit Devlet bakımından Sözleşmenin II nolu ekinde gösterilmiştir" (m.4). Türkiye bakımından yetkili makam "mahkemeler"dir. Bu red kararı, düzeltme kararını veren Devlet makamına tebliğ olunur".
Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesinin 24. maddesi uyarınca, "Akit devlet, evlat edinmenin tanınmasını, çocuğun menfaatini de dikkate almak suretiyle, *ancak kamu düzenine açıkça aykırı (manifestly contrary to its public policy)* ise reddebilir (m. 24). Evlat edinmeye ilişkin adli veya idari makam kararının 23.madde uyarınca doğrudan tanınmasının, "çocuğun menfaatini de dikkate almak suretiyle, *ancak* (tanıyan devletin) *kamu düzenine açıkça aykırılığı"* halinde engellenebileceği, bir doğrudan tanıma engeli olarak Sözleşmede kabul edilmiştir.
Küçüklerin Korunmasına Dair Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair 1961 tarihli La Haye Sözleşmesinde, Sözleşme hükümlerinin akit devletler tarafından, uygulamaları kamu düzenine açıkça aykırı olduğu takdirde bertaraf edilebileceğini belirtmek gerekir (m. 16).

Milletlerarası sözleşmelerde usul, hemen her zaman merkezi bir makamın tayinidir. Ancak, merkezi makamın görevi, esasen, Sözleşmelerde belirtilen kapsam ve şartlar dahilinde karar verilmesini temin etmektir. Kararın doğrudan etkilerini doğurduğu devlet merkezi makamlarının, sözleşmeye göre karar verildikten ve sözleşmede belirlenen görevlerini yerine getirdikten sonra, kanaatimizce, yabancı kararların doğrudan tanınmasına engel bir durumun bulunup bulunmadığını kontrol yetkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, merkezi makamlar dışında, kararın doğrudan etkilerini doğurduğu devletin diğer idari makamlarının da, sözleşmelerde kabul edilen, kamu düzenine aykırılık gibi, doğrudan tanıma engellerinin bulunup bulunmadığını takdir etmeleri yerinde olmaz. Kanaatimizce, Türk hukukuna göre, bu durumun adli makamlarca takdir edilmesi daha uygun görünmektedir. Bu çerçevede, sözleşme ile kabul edilmiş doğrudan tanıma engellerinin varlığı ya da sözleşmeye uygunluk şartlarını denetleyecek olan makam, Türk hukuku bakımından, her zaman Türk mahkemeleri olmalıdır.

1. Görülmekte Olan Davada Kontrol Usulleri

Görülmekte olan bir davada, milletlerarası sözleşmelerde öngörülen doğrudan tanıma engellerinin bulunup bulunmadığı her halde mahkemece takdir edileceğinden bir sorun bulunmamaktadır.

Şöyle ki, Türkiye'de görülmekte olan davada, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler uyarınca, doğrudan etki doğuran karar kesin hüküm itirazı veya kesin delil olarak ileri sürüldüğünde, Türk hakimi, bu kararın, milletlerarası sözleşmenin uygulama alanına giren ve bu sözleşme uyarınca verilmiş bir karar olup olmadığını; böyle ise, sözleşmede kabul edilen doğrudan tanıma engelleri yönünden kararın Türkiye'de doğrudan etki doğurup doğurmayacağını incelemelidir. Sözleşmede öngörülen tanıma engelleri, taraflarca ileri sürülmüş olmasa dahi, mahkemece re'sen incelenmeli, bundan sonra eğer tanıma engeli bulunmuyorsa, karara doğrudan etki tanınmalıdır[72]. Ancak sözleşmede hiçbir tanıma engeli kabul edilmemiş ise, hâkim karara doğrudan kesin hüküm veya kesin delil etkisi tanıyacaktır.

[72] Fransız hukukunda da, doğrudan tanınan kararlar için, görülmekte olan davada, hâkim kesin delil veya kesin hüküm itirazı olarak ileri sürülen yabancı kararın, Fransız hukukunda öngörülen uygunluk şartları bakımından, uygunluğunu tespit edip kararın doğrudan tanınmasına karar verebilir ancak bu davada verilen tanıma kararının etkisi görecelidir, sadece bu dava için geçerlidir. Görülmekte olan davada tanınan kararın uygunluk şartlarının taşımadığını ileri süren taraf veya ilgililer, özel olarak, tanımama davası açmalıdır (Kitic, Susan, *Droit International Privé*, Paris, 2003, s. 138; Mayer, Pierre/ Heuzé, Vincent, *Droit International Privé,* 9e Ed, Montchrestien, Paris, 2007, s. 315, no. 432; Fulchiron, Hugues /Nourissat, Cyril, *Travaux Dirigés De Droit International Privé*, Paris, 2007, s. 195).

2. Tanımama Davası

Türkiye'de milletlerarası sözleşmeler uyarınca doğrudan etki doğuran karara dayanarak idari işlem yapılmak istendiğinde, ilgili kişi ya da kurumların, doğrudan etki doğuran bu kararın, aslında sözleşmede öngörülen doğrudan tanıma engellerinin varlığı nedeniyle Türkiye'de doğrudan etki doğuramayacağını ileri sürmesi halinde başvurulacak hukuki yolun ne olduğu ayrıca açıklanmaya ihtiyaç göstermektedir.

Türk mahkemelerinde kontrol, müspet tespit davası niteliğindeki tanıma davası (pozitif kontrol) yoluyla yapılmaktadır. Doğrudan tanıma usulünde, Türk mahkemelerinde yapılacak kontrolün müspet tespit davası niteliğindeki tanıma davası yoluyla mı yoksa menfi tespit davası niteliğindeki tanımama davası (negatif kontrol) yoluyla mı gerçekleştirebileceği açıklığa kavuşturulmalıdır.

Milletlerarası sözleşmelerle doğrudan etki doğurduğu kabul edilen yabancı kararlar, Türkiye'de hiçbir işleme tabi tutulmaksızın derhal ve doğrudan kesin hüküm veya kesin delil etkisi kazanmaktadırlar. Kanaatimizce, bu karara itirazı olan ilgililerin, kararın etkilerini engelleyebilmeleri ancak menfi tespit davası açarak mümkün olacaktır[73].

Avrupa Birliği hukukunda, aile hukukuna ilişkin kararların tanınmasında ilişkin Brüksel IIbis Tüzüğü ile kararların doğrudan tanınması esası kabul edilmekte, ancak itiraz halinde, ilgili tarafın tanıma davası açması, başka bir ifadeyle, pozitif kontrol usulü benimsenmektedir (m.21-23). Ancak tanımama davası açmaya da bir engel olmadığı kabul edilmektedir. Fransız hukukunda ise, doğrudan tanınan kararlar ve her karar bakımından, itirazı olan kişinin tanımama davası açması ve görülmekte olan davada tanımama talebinde bulunması yoluyla negatif kontrol usulü benimsenmiştir[74].

---

[73] Türk hukukunda, MÖHUK tanımama davası açma imkânından bahsetmemekle birlikte, bunu engelleyen bir hüküm de ihtiva etmemektedir. Bkz. Sakmar, Atâ, Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları (Doçentlik Tezi), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s. 180 vd.

[74] Fransız hukukunda, malvarlığına ilişkin açıklayıcı kararlar ile kişiler ve eşyalar üzerinde icrai işlem yapılmasını gerektiren kişi hal ve ehliyetine ilişkin kararların tenfizi gerekirken (Holleaux, Dominique /Foyer, Jacques/Geouffre De La Pradelle, Géraud de, *Droit İnternational Privé*, Paris, 1987, s. 458, no.1011; Courbe, Patrick, *Droit International Privé*, 2e Edition, Dalloz, Paris, 2003, s. 189, no. 379), mallar üzerinde icrai işlem ve kişiler üzerinde zorlayıcı tedbir gerektirmeyen inşai ve açıklayıcı nitelikteki kişi hal ve ehliyetine ilişkin kararlar ile inşai nitelikteki malvarlığına ilişkin yabancı kararların tenfiz kararı olmaksızın doğrudan "kesin hüküm etkisi" doğuracağı kabul edilmiştir.

Bu şekilde doğrudan etki doğuran kararlara ve her tür karara karşı, karar aleyhine olan tarafın, yabancı kararın Fransız hukukunda kabul edilen uygunluk (tenfiz) şartlarına sahip olmadığının tesbiti için bağımsız bir tanımama davası açma imkanı bulunmaktadır (*action en inopposobilité ou non-reconnaissance*). Böylelikle, bu kararların Fransa'da etki doğurması, ileri sürülemezlik (tanımama davası) ile engellenebilir (Courbe, s. 186, no. 371; Muir Watt, s. 349; Fulchiron/Nourissat, s. 192; Holleaux/Foyer/La Pradelle, s.460, no. 1013; Deruppé, Jean, *Droit International Privé*, 14e Ed., Mémentos Dalloz, Paris, 2001, s. 117; Courbe, Patrick, *Le Divorce,* Editions Dalloz, Paris, 2004, s. 121; Mélin, François, Droit International Privé, Conflits De Jurisdictions – Conflits De Lois, Paris, 2002, s. 68).

Tenfiz davası kural olarak, yabancı mahkemede açılan davayı kazanan ve söz konusu mahkeme kararını Fransa'da icra etmek isteyen kimse tarafından açılırken, tanımama davası ise, tenfiz davasının aksine, yabancı hakim nezdinde davayı kaybeden tarafından açılır ve bu davada, yabancı mahkeme kararının uygunsuzluğunun diğer bir ifade ile Fransa'da ileri sürülemezliğinin tespiti talep edilir (Mayer/Heuzé, s. 302, no. 407; Monéger, Françoise, Droit International Privé, 4e Ed, Paris, 2007, s. 206, no. 591). Menfaati varsa, üçüncü bir kişi de tanımama davası açabilir (Holleaux/Foyer/La Pradelle, s. 470, no.1035; Cour de Cassation Chambre Civile, 22 Ocak 1951, *Weiller*; Civil I, 10 Şubat 1971; Civile I 3 Şubat 1982).

Tanımama davası, tespit davası niteliğindedir. Bu dava, tenfize tabi bir kararın Fransa'da ileri sürülemeyeceğinin tesbiti veya Fransa'da doğrudan etkisini doğuran kararların aslında ileri sürülebilirlik şartlarını gerçekleştirmediğinden Fransa'da ileri sürülemeyeceğinin tesbiti için açılabilir (Audit, Bernard, Droit International Privé, 4e Ed, Economica, Paris, 2006, s. 396, no. 496; Courbe, s. 119-121, 126-128; Fulchiron/Nourissat, s. 196). Fransız Yüksek Mahkemesi, 22 Ocak 1951 tarihli Weiller kararında, bu yönde bir talebi kabul etmiştir (Karar için bkz. GA no. 24-25 (s.220-231); RCDIP 1951, s. 167, note Francescakis; Batiffol, Henri /Lagarde, Paul, *Traité de Droit International Privé*, Tome II, 7e Ed., Paris, 1993, s. 629, no. 748; Mayer/Heuzé, s. 302, no. 407; Monéger, s. 206, no. 592; Courbe, s. 191-192, no. 387; Loussouarn, Yvon/Bourel, Pierre /Vareilles-Sommières, Pascal de, *Droit International Privé*, Dalloz, 9e Ed., 2007, s. 781, no. 502-6). Bu davada davacı, eşinin Nevada'da aldığı boşanma kararının kendisine karşı ileri sürülemeyeceğinin tespitini Fransız mahkemesinden talep etmiştir. Tanımama davası kural olarak, tüm kararlara ilişkindir. Tanımama davasında, tenfiz davasında incelenen uygunluk şartları ve izlenen usul aynıdır (Holleaux/Foyer/La Pradelle, s. 470, no.1035, 1038; Kitic, s. 138). Yargılama sonucunda açıklanan karar, kesin hüküm etkisi doğurur. Buna göre, eğer dava kabul edilirse, ileri sürülemezliği açıklanan kararın tenfizinin talep edilmesi imkansız hale gelir. Ayrıca, söz konusu kararın görülmekte olan bir davada kesin hüküm ya da kesin delil olarak ileri sürülebilmesi imkanı da ortadan kalkar. Eğer dava reddedilirse, karar tanınmış olur. Ancak, bu sonucun oluşabilmesi için yargılama esnasında yapılan uygunluk kontrolünün tam olma-sı gerekmektedir. Aksi takdirde, kontrol tam değilse, davanın reddi halinde yabancı mahke-me kararının tanınmış olduğundan bahsedemeyiz (Mayer/ Heuzé, s. 316, no. 432; Holleaux/ Foyer/La Pradelle, s. 471, no.1039; Fulchiron/ Nourissat, s. 194-195; Deruppé, s. 120).

Bununla birlikte, Fransa'da görülmekte olan yeni bir davada da, böyle bir kararın Fransa'da etkili olması için uygunluk şartlarının taşımadığı ileri sürülebilir *(controle incident)* (Batiffol/ Lagarde, s. 631-632, no. 751; Courbe, Le Divorce, s. 121; Mélin, s. 68). Mesela, kesin hükmün olumsuz etkisi olarak, Fransa'da açılan boşanma davasında, yabancı mahkemeden verilen boşanma kararı ileri sürüldüğünde, -tanınamazlığı davacı tarafından ispatlanmadıkça (tanımama davası veya görülmekte olan davada tanımama talebi)- bu dava kesin hükmün varlığı nedeniyle Fransa'da görülemez. Kesin hükmün olumlu etkisi bakımından, evlilik bağı, yabancı ülkede kararın verildiği andan itibaren sona ermiştir (Batiffol/Lagarde, s. 631-632,

Türk hukukunda da, her iki sistemin de kabul edilmesinde bir sakınca olmamakla birlikte, karar aleyhine olan tarafın, doğrudan etki doğuran kararın Sözleşmeye göre uygunluk şartları bulunmadığından, kararın kendiliğinden doğuracağı hukuki sonuçları engellemesi daha uygun bir çözüm olarak görülmektedir. İlgili kişi ya da kurumların, Sözleşme kapsamında doğrudan tanınan kararın Sözleşmeye göre uygunluk şartlarının veya doğrudan tanıma engellerinin bulunup bulunmadığının hemen tesbitinde yani menfi tesbit davası niteliğinde olan tanımama davası açmakta, açık hukuki menfaatinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak bu yolla, doğrudan tanınan kararın kendiliğinden hukuki sonuç doğurması engellenmiş olur.

Sonuç olarak, Türk hukukunda, milletlerarası sözleşme kapsamında doğrudan etki doğuran karara karşı itirazı olan ilgili kişi ya da kurumun, kararın Türkiye'de doğrudan ve kendiliğinden etki doğurabilmesi için Sözleşmenin gerektirdiği uygunluk şartlarını taşımadığının veya doğrudan tanıma engellerinin mevcudiyetinin tespitine, dolayısıyla, bu kararın etkilerinin Türkiye'de doğamayacağına ilişkin karar almak üzere, Türk mahkemesinde tanımama davası açma imkânının bulunduğunun kabulü zorunludur. Elbette, bu hukuki imkânın kötüye kullanılmaması önem arz etmektedir.

Tanımama davası, tanıma davasının aksine, kararın etkilerinden faydalanmak isteyen kişi tarafından değil, karara itirazı olan kişiler tarafından açılır ve bu davada, Türkiye'de doğrudan etkilerini doğuran bu yabancı kararın, aslında sözleşmede öngörülen tanıma engellerinin varlığı nedeniyle, Türkiye'de ileri sürülemeyeceği, diğer bir ifade ile Türkiye'de doğrudan etki doğuramayacağının tespiti talep edilir. Hukuki menfaati olan herkes, üçüncü bir kişi ya da kurum da tanımama davası açabilir (MÖHUK m. 51). Tanımama davası da, menfi de olsa, tanıma davası gibi bir tespit davası davası niteliğinde olduğundan, bu davada izlenecek usul tanıma davasındaki usul ile aynı olmalıdır. Ancak, doğrudan tanınan kararların etki doğurması da ancak Sözleşmede yer alan tanıma engelleri nedeniyle engellenebileceğinden, incelenecek şartlar yalnızca Sözleşmede öngörülen şartlar ve doğrudan tanıma engelleri olacaktır.

Yargılama sonucunda açıklanan karar, kesin hüküm etkisi doğurur. Buna göre, eğer dava kabul edilirse, ileri sürülemezliği açıklanan kararın tanınması veya tenfizinin talep edilmesi imkânsız hale gelir. Ayrıca, söz konusu kara-

no. 75). Yabancı ülkede verilen kararın tanınamazlığı davalı tarafından ileri sürülmedikçe, açılan yeni davada evlilik birliğinin yabancı kararın verildiği ve kesinleştiği tarihte sona erdiği kabul edilecektir. Ayrıca, Fransa'da yabancı ülkede daha önce verilmiş bir karar kesin hüküm etkisine sahip olmuş ise, bu kararın Fransa'da ileri sürülemezliği ileri sürülmedikçe, ilkiyle çelişik ikinci karar Fransa'da etki doğurmaz (Courbe, *Le Divorce,* s. 121).

rın görülmekte olan bir davada kesin hüküm ya da kesin delil olarak ileri sürülebilmesi imkanı da ortadan kalkar. Eğer dava reddedilirse, karar doğrudan etkilerini doğurmaya devam eder ve aynı sebeple yeni bir tanımama davası açılmasına engel olur. Ancak, bu sonucun farklı bir sebeple yeni bir tanımama davası açılmasına engel olabilmesi için, yargılama esnasında yapılan uygunluk kontrolünün tam olması gerekmektedir. Eğer sözleşmede kabul edilen tanıma engellerinden yalnızca biri ileri sürülerek tanımama davası açılmış ve bu nedenle diğer tanıma engelleri mahkemece incelenmeksizin, kararın uygunluğu tespit edilmiş ise, başka bir deyişle, kontrol tam değilse, tanımama davasının reddi halinde, doğrudan etki doğuran yabancı mahkeme kararının aleyhine yeni bir tanımama davası açılamayacağından bahsedemeyiz. Bu halde, tanımama davasının reddine ilişkin karar, tanıma kararı ile aynı etkileri doğurmayacaktır[75].

B. Doğrudan Tanımada Kontrol Usullerinin 1993 tarihli La Haye Sözleşmesi Bakımından Uygulanması

1993 La Haye Sözleşmesinde, doğrudan tanımayı reddedebilecek yetkili makam ve usul konusunda hiç bir açıklık yoktur. Bu nedenle, doğrudan tanımada kontrol usulüne ilişkin yukarıda yaptığımız genel tespitler ve usuller bu Sözleşme bakımından da aynen uygulanacaktır.

Ancak, 1993 La Haye Sözleşmesine ilişkin açıklayıcı raporda, akit devlet yetkili makamlarının Sözleşmenin 24.maddesi uyarınca, doğrudan tanımayı reddedebileceği, ancak doğrudan tanımanın reddine ilişkin kararların diğer akit devletlerde Sözleşmenin 23.maddesi kapsamında doğrudan tanınmayacağı belirtilmektedir[76].

1.Görülmekte Olan Davada Kontrol

Yukarıda da tespit edildiği üzere, görülmekte olan davada kontrolü yapacak olan makam her zaman Türk mahkemeleridir. Şöyle ki, kabul eden devlette veya diğer akit devletlerden birinde görülmekte olan bir davada, Sözleşmeye uygunluğu tevsik edilmiş yabancı evlat edinme kararı doğrudan kesin hüküm ve kesin delil etkisine sahip olacaktır. Evlat edinme kararının doğrudan ve kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını doğurması, ancak Sözleşmenin 24.maddesi uyarınca, çocuğun menfaati de dikkate alınarak, tanıyan devletin kamu düzenine açıkça aykırılık bulunması halinde engellenebilecektir. Bu durum, taraflarca ileri sürülmemiş olsa da, re'sen mahkemece tespit edilebi-

[75] Fransız hukuku ile karşılaştırmalı olarak bu tespitler yapılmıştır. Bkz. dn. 72.

[76] G. Parra-Aranguren, Explanatory Report, s. 60, no. 410.

lir. Eğer 24.maddeye aykırılık yoksa, hakim sözkonusu karara doğrudan etki tanıyacaktır.

2. İdari Makamların Doğrudan Tanımayı Red Yetkisinin Bulunmadığının Tespiti

İdari makamların doğrudan tanımayı red yetkisinin bulunup bulunmadığı ve karşımıza çıkabilecek bazı durumlar ayrıca ele alınmalıdır. Mesela, Türkiye'de kabul eden devlet veya akit devlet olması sıfatıyla, evlat edinme işlemine ilişkin olarak nüfus işlemleri yapılması için, nüfus müdürlüğüne veya nüfus müdürlüğünde sorun çıktığı için SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne başvurulduğunda, bu idari makamlar, kamu düzenine aykırılık nedeniyle doğrudan tanımayı kendileri reddedebilecek midir?

1993 La Haye Sözleşmesi uyarınca menşe devlette düzenlenen "Sözleşmeye uygunluk belgesi"nin aslı evlat edinende, kopyaları ise menşe devlet ve kabul eden devlette bulunmaktadır. Türkiye'nin menşe devlet olduğu durumlarda, çocuk hakkında evlat edinme kararı Türk mahkemelerinden verildiğinden, bu kararın Türkiye'de doğrudan veya bağımsız bir dava ile tanınması, dolayısıyla tanınmasının reddi zaten sözkonusu olmayacaktır. Türk mahkemesinin evlat edinme kararı verildiği andan itibaren sonuçlarını doğuracaktır.

Türkiye'nin kabul eden devlet olduğu durumlarda ise, menşe devlette verilen evlat edinmeye ilişkin mahkeme kararlarının Türkiye'de "Sözleşmeye uygunluk belgesi"ne istinaden doğrudan tanınması gerekecektir. Türkiye'nin kabul eden devlet olduğu durumlarda, Türkiye merkezi makamı (SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Dairesi) evlat edinme prosedürüne baştan müdahil olduğu için, Türk kamu düzenine aykırılık gördüğü durumlarda, evlat edinme prosedürüne devam etmeyecek ve evlat edinme konusunda Sözleşmenin 7/c maddesi uyarınca menşe devlet ile anlaşma yapmaktan kaçınabilecektir. Bu nedenle kabul eden devlet sıfatıyla yabancı evlat edinme kararının doğrudan tanınmasında 23.maddenin devreye sokulmasını gerektiren durumlar nadir olarak karşımıza çıkacaktır.

Diğer taraftan, Türkiye, kabul eden devlet değil, diğer akit devlet sıfatıyla, akit devletlerden birinde gerçekleştirilen evlat edinmeyi, çocuğun menfaatini dikkate alıp Türk kamu düzenine açıkça aykırı bularak, tanımayı reddedebilir. Örneğin, menşe devlet ve kabul eden devletin hukuklarına uygun olarak gerçekleştirilen farklı cinsiyette sürekli birlikte yaşayan ancak evli olmayan kişilerin birlikte evlat edinmesi veya ayrı ya da çift olarak birlikte yaşayan homoseksüel veya lezbiyenlerin evlat edinmeleri, Türkiye'de sözleşme kapsamında doğrudan tanınacak mıdır? Sözleşmeye ilişkin açıklayıcı raporda, diğer akit devletlerin, bu tür evlat edinmeleri Sözleşmenin 24.maddesi gere-

ği, kamu düzenine açıkça aykırılık bulunması nedeniyle reddedebileceği ifade edilmiştir[77].

Yukarıda bahsedilen iki durumda, "Sözleşmeye uygunluk belgesi"nin aslı evlat edinen de olduğundan, buna dayanarak nüfus işlemlerinin yapılması için doğrudan nüfus müdürlüğüne veya nüfus müdürlüğünde sorun çıktığı için, SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne başvurulduğunda, bu idari makamlar, sözkonusu ülkelerarası evlat edinme işleminin Türkiye'nin kamu düzenine ve aynı zamanda çocuğun yararına aykırı (Sözleşme m.24) olduğu kanaatinde ise, kendileri doğrudan tanımayı reddedebilirler mi? Yahut nüfus işlemlerini yapmaktan kaçınabilirler mi?

Kanaatimizce, bu idari makamlar, kamu düzenine aykırılık nedeniyle doğrudan tanımayı kendileri reddedemezler. Zira, "evlat edinme kararının, çocuğun yararı dikkate alınarak, kamu düzenine açıkça aykırı olması" idari makamlarca takdir edilebilecek bir durum değildir. Bu durumun Türk hukukuna göre, adli makamlarca takdir edilmesi daha uygun görünmektedir.

3. Tanıma ve Tanımama Davası

Nüfus müdürlüğünün nüfus kaydını yapmaktan kaçınması ihtimalinde, ilgililer, önce SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne başvurarak, sorunun giderilmesi için yardım istemelidir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere rağmen veya SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün de aynı kanaatte olması sebebiyle, nüfus kaydı yapılmaz ise, evlat edinmeye ilişkin adli ya da idari makam kararının Sözleşmenin m. 24 hükmüne aykırı olmadığının ve doğrudan tanınması gerektiğinin tespiti amacıyla ilgililer tanıma davası açabilirler. Bu davada, Türk hakimi, sözleşmeye uygunluğu tevsik belgesi ile tespit edilmiş evlat edinme kararının, sadece Türk kamu düzenine ve aynı zamanda çocuğun yararına açıkça aykırı olup olmadığını tespit edecektir. Türk hukukunda, böyle bir dava açılmasına hiçbir engel bulunmamaktadır. Ancak bu usulün Sözleşmenin amacına uygun olduğu söylemek zordur. Nitekim, Sözleşme 23.maddesi ile esas olarak bu kararların doğrudan tanınmasını kabul etmiştir.

Bu nedenle, nüfus müdürlüğü Sözleşmenin 23.maddesi uyarınca, doğrudan tanınan bu karar gereği, önce nüfus işlemini yapması sonra, gerekli ise, Cumhuriyet Savcılığına durumu bildirerek, Sözleşmenin 24.maddesine aykırılık nedeniyle tanımama talebi ile tanımama davasının açılması sağlanmalıdır. Nüfus kaydı, ancak tanımama talebinin kabulü halinde iptal edilebilecek-

[77] G.Parra-Aranguren, *Explanatory Report*, s. 16, no.79.

tir[78]. Bu dava, ülkelerarası evlat edinme işleminin doğrudan tanınmasını engelleme amacına yönelik olduğundan, bu davanın niteliği "tanımama davası" olarak nitelendirilmeli ve bu davanın açılmasına ilişkin olarak Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda yasal düzenleme yapılmalıdır.

Diğer taraftan, hukuki menfaati olan herkes, doğrudan tanınan evlat edinme kararına karşı, Sözleşmenin 24. maddesi uyarınca, tanımama davası açma imkânına sahip olabilmelidir.

SONUÇ

1993 tarihli La Haye Sözleşmesi, akit devletlerden birinde, Sözleşmeye uygun olarak yürütülmüş ve "Sözleşmeye uygunluğu" çocuğun mutad meskeni yetkili makamı tarafından onaylanmış her ülkelerarası evlat edinmenin diğer akit devletlerde tanınması meselesini memnuniyet verici ve liberal bir şekilde düzenlenmiştir (m. 23-m. 27).

1993 tarihli La Haye Sözleşmesinin esas prensiplerinden biri, "doğrudan tanıma"dır (m.23).

Sözleşmenin 23.maddesinde ifadesini bulan "doğrudan tanıma kuralı"na bağlı olarak, bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmüş ve evlat edinmeyi yürüten çocuğun mutad meskeni yetkili makamı tarafından Sözleşmeye uygunluğu Sözleşme ekindeki "Sözleşmeye uygunluk belgesi-tevsik belgesi" ile onaylanmış her evlat edinme, -yalnızca çocuğun mutad meskeni ve evlat edinenin mutad meskeni devletinde değil- sözleşmeye taraf diğer tüm akit devletlerde kanunen geçerli kabul edilmektedir ve bu evlat edinmenin diğer akit devletlerde geçerli kabul edilmesi, başka bir ifadeyle, hüküm ve etkilerini doğurabilmesi için, herhangi bir tanıma kararı alınmasına gerek yoktur; evlat edinme kararı kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını doğuracak, başka bir ifadeyle, tüm akit devletlerde doğrudan tanınacaktır.

---

[78] Nüfus idaresinin tanımama davası açması hakkında, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36.maddesi uyarınca, nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davası veya 40.maddesi uyarınca, nüfus kaydının iptali davasına benzer bir usul izlenebilir.
Nüfus davaları m.36- (1) Mahkeme kararı ile yapılan kayıt düzeltmelerinde aşağıdaki usûllere uyulur: (a) Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları Cumhuriyet savcısı ve nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır.
Nüfus kaydının iptali m.40- (1) Usûlüne göre düzenlenmemiş bir belgeye dayanılarak tesis edilmiş nüfus kayıtları Genel Müdürlüğün ya da nüfus müdürlüklerinin göstereceği lüzum üzerine mahkemece verilecek kararla iptal edilir. Nüfus kütüğüne düşülmüş olan şerh ve açıklamaların iptal edilmesi de aynı usûle tâbidir.

Sözleşme, tanıma için kolay ve basit bir usul kabul etmiştir. Bir evlât edinme yapıldığı, menşe devletin yetkili makamınca tevsik edilmiş ise, doğrudan tanınır. Tevsik belgesinde 17'nci maddenin (c) bendinde yazılı onayların zamanı ve kimler tarafından verilmiş olduğu belirtilmelidir. Böyle bir tevsik belgesi yoksa, evlât edinmenin doğrudan tanınması söz konusu olmayacaktır.

Sözleşme, evlat edinme (m. 23) ve evlat edinmeye dönüştürme kararlarının (m. 27), akit devletlerden alınacak bir tanıma kararına bağlı olarak tanınması zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Sözleşmeye çok sayıda devletin taraf olması da, Sözleşmenin önemini arttırmıştır. Ancak Sözleşme sadece mutad meskeni bir akit devlette olan bir çocuğun, mutad meskeni diğer bir akit devlette olan kişiler tarafından evlat edinilmesini düzenlemektedir. Bu nedenle, mutad meskeni aynı devlette olan kişiler arasındaki evlat edinme işlemleri Sözleşme kapsamına girmez. Örneğin, mutad meskeni Almanya'da olan Türk vatandaşı karı kocanın, mutad meskeni Almanya'da olan Türk veya Alman vatandaşını evlat edinmesi halinde, bu evlat edinme işleminin Türkiye'de tanınması Sözleşmeye değil, MÖHUK'ndaki genel hükümlere tabi olacaktır. Sözleşmenin uygulama alanı bu yönden dardır.

Sözleşme uygulanarak gerçekleştirilen evlat edinmelerin diğer akit devletlerde doğrudan tanınması konusunda tek istisna, "çocuğun yüksek yararı" dikkate alınarak, kamu düzeni engelidir. Eğer bu tanıma, evlât edinmeyi tanıyacak devletin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmekte ise, çocuğun yüksek yararı da göz önünde tutularak reddedilebilir (m. 24). Ancak, doğrudan tanımanın reddine ilişkin kararlar diğer akit devletlerde Sözleşmenin 23.maddesi kapsamında doğrudan tanınamaz.

Doğrudan tanıma konusunda bundan başka bir engel yoktur, zira, Sözleşmenin 40. maddesi uyarınca, "bu Sözleşmeye herhangi bir çekince konulmayacağı" sözleşmeye taraf akit devletlerce kabul edilmiştir.

Sözleşme çerçevesinde gerçekleştirilecek evlat edinmelerde çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil edebilecek durumlarla da kanaatimizce nadiren karşılaşılacaktır. Nitekim, Sözleşmede evlat edinmenin maddi ve usuli şartları o kadar detaylı ve titizlikle düzenlenmiştir ve bu konuda merkezi makamlar arasında tam bir işbirliği sağlanmıştır ki, çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil eden bir durumla karşılaşıldığında, çocuğun mutad meskeni merkezi makamı, kabul eden devletin merkezi makamı ile anlaşma yapmayı reddedip, ülkelerarası evlat edinme işlemine istediği anda son verebilir.

Buna rağmen, ülkelerarası evlat edinme işlemi tamamlandıktan ve çocuğun mutad meskeni makamı tarafından Sözleşmeye uygunluğu tevsik edildikten sonra, evlat edinmenin maddi bir menfaat karşılığı gerçekleştirildiğinin orta-

ya çıkması veya çocuğun menfaatine aykırı olarak cebren evlat edinme kararı verilmiş olması ve benzeri şekillerde "çocuğun üstün yararına aykırılık" teşkil eden durumlarda, evlat edinme işleminin Sözleşmenin 24.madesi çerçevesinde kamu düzenine açıkça aykırılık nedeniyle doğrudan tanınması engellenebilir

Buna karşın, evlat edinmenin gerçekleştiği menşe devlet (çocuğun mutad meskeni) hukukuna göre, çocuk ile asıl ana babası arasındaki hukuki ilişki sona ermiş ise, başka bir ifadeyle, menşe devlette tam evlat edinme kararı verilmişse, bu hukuki sonuç sözleşmeye taraf diğer devletlerde de tanınacaktır (m. 26/1/c). Bu durumda, Sözleşme gereği, evlat edinme işlemi Türkiye dahil diğer tüm akit devletlerde tam evlat edinme şeklinde tanınmalıdır. Sözleşme ile kabul edilen bu prensibin, Türk kamu düzenine aykırı olduğu ve bu nedenle tam evlat edinme kararının tanınmayacağı ileri sürülemez.

1993 La Haye Evlat Edinme Sözleşmesinin 24.maddesindeki gibi doğrudan tanıma engeli olarak bazı kontrol şartlarının kabul edildiği milletlerarası sözleşmeler uygulama alanı bulduğunda, ilgili kişi ya da makamların itirazı halinde, bu kararların Türk hukukunda doğrudan sonuç doğurup doğuramayacağının, başka bir deyişle, doğrudan tanınıp tanınamayacağının kontrolü gerekecektir. Bu kontrolün hangi makam tarafından ve hangi usulde yapılacağı konusuna açıklık getirilmesi Türk hukuku bakımından özel bir önem arz etmektedir. Nitekim, doğrudan tanıma engellerinin kabul edildiğini tespit ettiğimiz milletlerarası sözleşmelerde, böyle bir kontrolün hangi makam tarafından ve hangi usulde yapılacağından bahsedilmemektedir. 1993 La Haye Sözleşmesinde de, doğrudan tanımayı reddedebilecek yetkili makam ve usul konusunda hiç bir açıklık yoktur.

Kanaatimizce, Sözleşme ile kabul edilmiş doğrudan tanıma engellerinin varlığı ya da sözleşmeye uygunluk şartlarını denetleyecek olan makam, her zaman Türk mahkemeleri olmalıdır. Merkezi makamlar veya diğer idari makamlar tarafından böyle bir denetimin yapılması kabul edilemez. Zira, "evlat edinme kararının, çocuğun yararı dikkate alınarak, kamu düzenine açıkça aykırı olması" idari makamlarca takdir edilebilecek bir durum değildir. Doğrudan tanımada kontrolün, her zaman adli makamlarca takdir edilmesi daha uygun görünmektedir.

Görülmekte olan bir davada, milletlerarası sözleşmelerde öngörülen doğrudan tanıma engellerinin bulunup bulunmadığı her halde mahkemece takdir edileceğinden bir sorun bulunmamaktadır. Şöyle ki, Türkiye'de görülmekte olan davada, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler uyarınca, doğrudan etki doğuran karar kesin hüküm itirazı veya kesin delil olarak ileri sürüldüğünde, Türk hâkimi, bu kararın, milletlerarası sözleşmenin uygulama alanına giren ve bu sözleşme uyarınca verilmiş bir karar olup olmadığını;

böyle ise, sözleşmede kabul edilen doğrudan tanıma engelleri yönünden kararın Türkiye'de doğrudan etki doğurup doğurmayacağını incelemelidir. Sözleşmede öngörülen tanıma engelleri, taraflarca ileri sürülmüş olmasa dahi, mahkemece re'sen incelenmeli, bundan sonra eğer tanıma engeli bulunmuyorsa, karara doğrudan etki tanınmalıdır. Ancak sözleşmede hiçbir tanıma engeli kabul edilmemiş ise, hâkim karara doğrudan kesin hüküm veya kesin delil etkisi tanıyacaktır.

Bununla birlikte, milletlerarası sözleşme kapsamında doğrudan etki doğuran karara karşı itirazı olan ilgili kişi ya da kurumların, kararın Türkiye'de doğrudan ve kendiliğinden etki doğurabilmesi için Sözleşmenin gerektirdiği uygunluk şartlarını taşımadığının veya doğrudan tanıma engellerinin mevcudiyetinin tespitine, dolayısıyla, bu kararın etkilerinin Türkiye'de doğamayacağına ilişkin karar almak üzere, Türk mahkemesinde tanımama davası açma imkânının bulunduğunun kabulü zorunludur. Elbette, bu hukuki imkânın kötüye kullanılmaması önem arz etmektedir.

Nüfus müdürlüğünün ülkelerarası evlat edinme kararının kamu düzenine aykırı olduğu gerekçesiyle nüfus kaydını yapmaktan kaçınması ihtimalinde ise, ilgililer, önce SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne başvurarak, sorunun giderilmesi için yardım istemelidir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere rağmen veya SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün de aynı kanaatte olması sebebiyle, nüfus kaydı yapılmaz ise, evlat edinmeye ilişkin adli ya da idari makam kararının Sözleşmenin m. 24 hükmüne aykırı olmadığının ve doğrudan tanınması gerektiğinin tespiti amacıyla ilgililer tanıma davası açabilirler. Bu davada, Türk hakimi, sözleşmeye uygunluğu tevsik belgesi ile tespit edilmiş evlat edinme kararının, sadece Türk kamu düzenine ve aynı zamanda çocuğun yararına açıkça aykırı olup olmadığını tespit edecektir. Türk hukukunda, böyle bir dava açılmasına hiçbir engel bulunmamaktadır. Ancak bu usulün Sözleşmenin amacına uygun olduğu söylemek zordur. Nitekim, Sözleşme 23.maddesi ile esas olarak bu kararların doğrudan tanınmasını kabul etmiştir.

Bu nedenle, nüfus müdürlüğü Sözleşmenin 23.maddesi uyarınca, doğrudan tanınan bu karar gereği, önce nüfus işlemini yapması sonra, gerekli ise, Cumhuriyet Savcılığına durumu bildirerek, Sözleşmenin 24.maddesine aykırılık nedeniyle tanımama talebi ile tanımama davasının açılması sağlanmalıdır. Nüfus kaydı, ancak tanımama talebinin kabulü halinde iptal edilebilecektir. Nüfus idaresinin tanımama davası açması hakkında, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36.maddesi uyarınca, nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davası veya 40.maddesi uyarınca, nüfus kaydının iptali davasına benzer bir usul izlenebilir. Bu dava, ülkelerarası evlat edinme işleminin doğrudan tanınmasını engelleme amacına yönelik olduğundan, bu davanın niteliği "tanımama

davası" olarak nitelendirilmeli ve bu davanın açılmasına ilişkin olarak Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda açık bir yasal düzenleme yapılmalıdır.

Diğer taraftan, hukuki menfaati olan herkes, doğrudan tanınan evlat edinme kararına karşı, Sözleşme'nin 24.maddesi uyarınca, tanımama davası açma imkânına sahip olabilmelidir.

Türk hukukunda, 1993 tarihli La Haye Evlat Edinme Sözleşmesi'nin 23.maddesi ile kabul edilmiş olan ve doğrudan tanıma usulü olarak adlandırabileceğiz bu usulün anlaşılması ve tereddütsüz uygulanması açısından çalışmanın faydalı sağlamasını temenni ederim.

KAYNAKÇA

AKINCI Ziya/DEMİR GÖKYAYLA Cemile, *Milletlerarası Aile Hukuku*, İstanbul, 2010.

AKYÜZ Emine, "*Evlat Edinmeye İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Kanunu"* (s.153-169), Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan, AÜHF Yayınları, Ankara 1995.

ANSAY, Tuğrul, "*Türk Hukukunda Evlatlık İlişkisinin Kurulması ve Bunun Sınır Ötesine Yansıması"* (s.85-102), Prof.Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

AYKAÇ, Alper Can, "*Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Gözden Geçirilmiş Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne Dair*" (s.389-404), TBB Dergisi, Sayı 80, 2009.

AYTAÇ Mehlika, "*Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi Hakkında İnceleme*", www.yayin.adalet.gov.tr.

ANCEL Bertrand/ LEQUETE Yves, *Les Grands Arrêts De La Jurisprudence Française De Droit International Privé*, 5e Ed., Dalloz, 2006.

AUDIT Bernard, *Droit International Privé*, 4e Ed, Economica, Paris, 2006.

BATIFFOL Henri/LAGARDE Paul, *Traité de Droit International Privé*, Tome I, 8e Ed., Paris, 1993.

BATIFFOL Henri/LAGARDE Paul, *Traité de Droit International Privé*, Tome II, 7e Ed., Paris, 1993.

BUREAU Dominique/ MUIR WATT Horatia, *Droit International Privé*, Tome 1, Partie Générale, Presses Universitaires De France, 1re Ed, Paris 2007.

BUREAU Dominique/ MUIR WATT Horatia, *Droit International Privé*, Tome 2, Partie Spéciale, Presses Universitaires De France, 1re Ed, Paris 2007.

COURBE Patrick, *Droit International Privé*, 2e Edition, Dalloz, Paris, 2003.
COURBE Patrick, *Le Divorce*, Editions Dalloz, Paris, 2004.
ÇELİKEL Aysel/ERDEM Bahadır, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Yenilenmiş 10.Bası, Beta, İstanbul, Ocak 2010.
ÇELİKEL Aysel / ŞANLI Cemal, *Türk Milletlerarası Özel Hukuk Hukuk Mevzuatı*, 12.Bası, İstanbul 2007.
ÇELİKEL Aysel / ŞANLI Cemal / ÖZTEKİN Günseli / ERDEM Bahadır / ATAMAN İnci / GİRAY F.Kerem, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri*, I. Cilt, Beta, İstanbul, 2005.
DERUPPE Jean, *Droit İnternational Privé*, 14e Ed., Mémentos Dalloz, Paris, 2001.
FAWCETT James/CARRUTHERS Janeen M./NORTH Sir Peter, CHESHIRE, NORTH& FAWCETT, *Private International Law*, Fourteenth Edition, Oxford University Pres, Oxford, New York, 2008.
FINGER, Peter, "*Auslandische Adoptionen (Insbesondere: Turkei) und Ihre Anerkennung in Deutschand, Ordre Public, &108 FamGH*" (s. 979-1016), Prof.Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C.I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.
FULCHIRON Hugues/ NOURISSAT Cyril, *Travaux Dirigés De Droit International Privé*, Paris, 2007.
GİRAY Faruk Kerem, "*Uluslararası Sözleşmelerde Evlat Edinme"* (s.333-350) , Prof.Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, MHB Yıl 19-20, Sayı 1-2, 1999-2000, İstanbul, 2000.
HOLLEAUX Dominique/ FOYER Jacques/ GEOUFFRE DE LA PRADELLE, Géraud de, *Droit İnternational Privé*, Paris, 1987.
KITIC Susan, *Droit International Privé*, Paris, 2003.
KLINKHARDT Horst, "*Yabancı Evlat Edinme Kararlarının Tanınması*" (s.999-1013), Çev. Ahmet Cemal Ruhi, Prof.Dr. Hayri Domaniç'e 80.Yaş Günü Armağanı, Cilt I, Beta Yayınları, 2.Baskı, İstanbul 2001.
KLINKHARDT Horst / RUHİ Ahmet Cemal, "*İki Türlü Evlat Edinme*" (s.345-352), Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt VI, Sayı:1-4, Yıl:2002, Erzincan, Aralık 2002.
LOUSSOUARN Yvon/BOUREL Pierre/ VAREILLES-SOMMIERES Pascal de, *Droit International Privé*, Dalloz, 9e Ed., 2007.
MARX Ansgar, "*Uluslararası Evlat Edinme Hakkındaki La Haye Sözleşmesi*" (s.837-852), Çeviren: Ahmet Cemal Ruhi, Prof.Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, MHB Yıl 19-20, Sayı 1-2, 1999-2000, İstanbul, 2000
MAYER Pierre/ HEUZE Vincent, *Droit International Privé*, 9e Ed, Montchrestien, Paris, 2007.
MELIN François, *Droit International Privé*, Conflits De Jurisdictions – Conflits De Lois, Paris, 2002.
MONEGER Françoise, *Droit International Privé*, 4e Ed, Paris, 2007.

NOMER Ergin, *Milletlerarası Usul Hukuku*, 1.Bası, Beta, İstanbul, Eylül 2009 (MUH).
NOMER Ergin/ ŞANLI Cemal, *Devletler Hususi Hukuku*, Beta, Yenilenmiş 17.bası, İstanbul, 2009.
ÖZTEKİN GELGEL Günseli, "*Devletler Özel Hukukunda Velayet, Çocuk Kaçırmaları, Evlat Edinmeye İlişkin Problemler*" (s.119-148), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4, Sayı:8, Güz 2005/2, , İstanbul, 2005.
PARRA- ARANGUREN G., *Hague Conference on Private International Law, Explanatory Report on Convention, 1993*, www.hcch.net/conventions.
PAZARCI Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Gözden Geçirilmiş 8.Bası, Ankara 2009.
RUHİ Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme İle İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması*, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Seçkin, Ankara, 2003.
TARMAN, Zeynep Derya/ÖNAY, Işık, "*Milletlerarası Evlat Edinme Hukukunda Kamu Düzeni Engeli"* (s. 331-365), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.60 S.2, 2011.
TEKİNALP Gülören, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları*, 2007 Tarihli
MÖHUK uyarınca Güncelleştirilmiş 10.Bası, İstanbul, 2009.
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, Ankara 2001
Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Milli İlk Rapor, Ankara 1999.
The Implementation and Operation of the 1993 Intercountry Adoption Convention: Guide To Good Practice, HCCH, 2008, www.hcch.net , Annex 7.
Les Effets en France d'une décision étrangère d'adoption et la Convention de La Haye du 29 mai 1993 (s.147-149), Receuil Dalloz Sirey De Doctrine, De Jurisprudence et De Legislation, Année 1995, Editions Dalloz, Paris, 1995.
www.shcek.gov.tr;
www.tbmm.gov.tr; www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari
www.uhdigm.adalet.gov.tr;
http://www.hcch.net/conventions;
http://www.conventions.coe.int